

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ผลการทดลองใช้โปรแกรม ฯ

ตอนที่ 2 ผลการปรับปรุงโปรแกรม ฯ

ตอนที่ 1 ผลการทดลองใช้โปรแกรม ฯ ประกอบด้วยข้อมูลใน 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

1.1 ผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรม ฯ คำตอบของการวิจัย : การสอนระดับอนุบาล 7 องค์ประกอบ

1.2 กระบวนการใช้โปรแกรม ฯ

1.1 ผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรม ฯ

การพัฒนาโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ เป็นโปรแกรม ฯ ที่ศึกษากรณีศึกษาชุมชนบ้านตะโล๊ะแฉะ ตำบลริมเล อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดหนึ่งในภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งมีโรงเรียนบ้านตะโล๊ะแฉะ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาของจังหวัดอยู่ภายในชุมชน และใช้กับการจัดการสอนระดับชั้นอนุบาล 2 จำนวนนักเรียน 16 คน โดยใช้เวลาในการจัดการสอนตลอดทั้งวัน และตลอดทั้งสัปดาห์จนเสร็จสิ้นระยะการทดลองใช้โปรแกรม ฯ ผู้วิจัยทำหน้าที่ครูประจำชั้น และเป็นผู้ดำเนินโปรแกรม ฯ ทดลองใช้โปรแกรม ฯ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2541- พฤษภาคม 2542 ใช้เวลาทั้งสิ้น 26 สัปดาห์ และระยะเวลาในการพัฒนาโปรแกรม ฯ คือตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2540 - มิถุนายน 2542 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรม ฯ ดังนี้

1.1.3 ความสัมพันธ์ของบุคลากรในโรงเรียนต่อนักเรียนและชุมชน

1.1.4 วิธีการสอน

1.1.5 สภาพแวดล้อมและสื่อการสอน

1.1.6 ภูมิปัญญาชุมชน

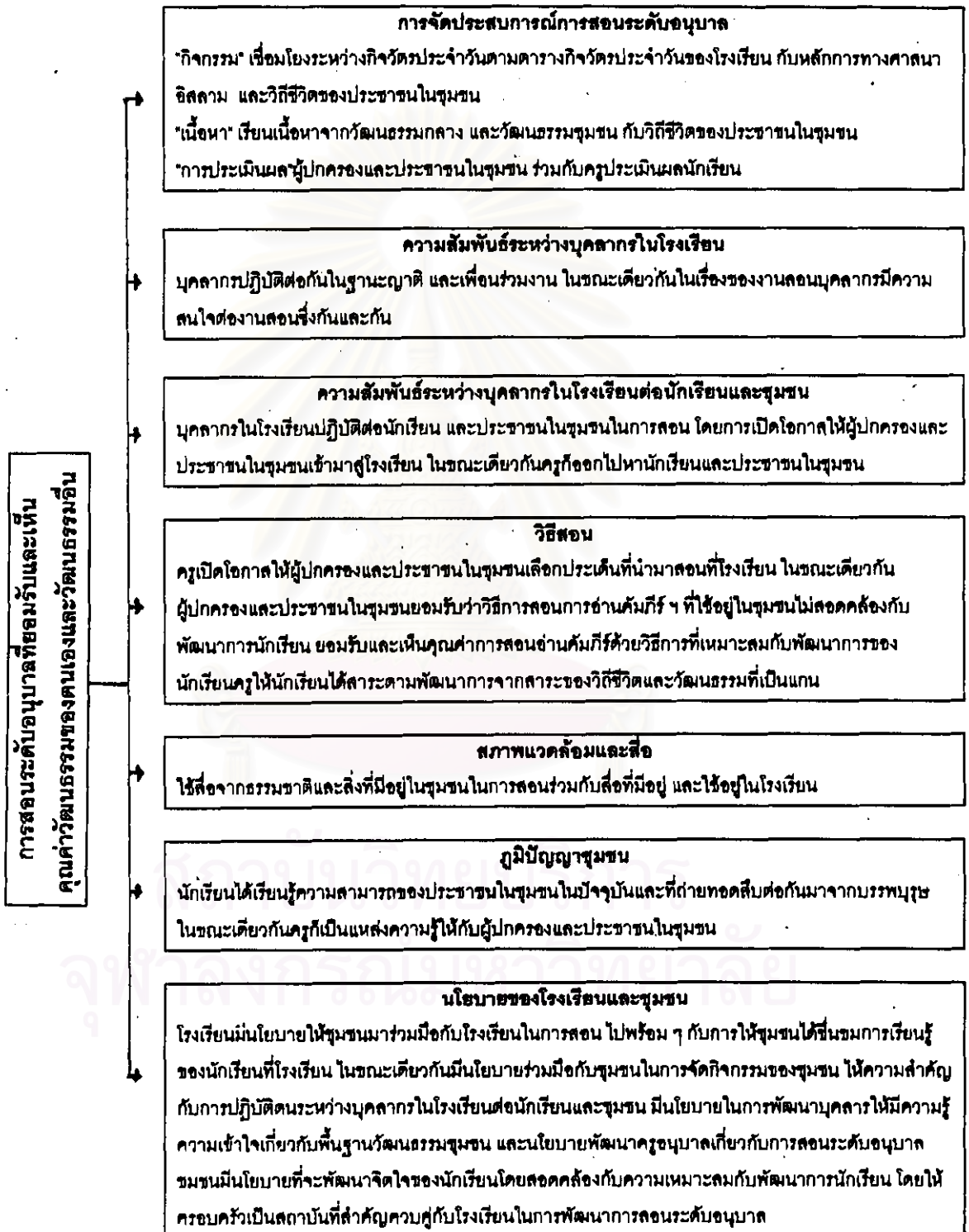
1.1.7 นโยบายของโรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบการสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนและวัฒนธรรมอื่นมีรายละเอียดดังแผนภูมิที่ 5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5 องค์ประกอบการสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมอื่น

จากแผนภูมิที่ 5 ทำให้ได้ภาพรวมที่แสดงถึงการสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมอื่น ทั้ง 7 องค์ประกอบ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมอื่น ทั้งก่อนและภายหลังการทดลองใช้โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1.1.1 การจัดประสบการณ์การสอนระดับอนุบาล

"อยากให้โลกเรียนแก๊ง ๆ แล้วกาอยากให้รู้เรื่องที่บ้านด้วย" (อยากให้ลูกเรียนแก๊ง ๆ แล้วก็อยากให้รู้เรื่องที่บ้านด้วย)

(จากปากคำของ ผู้ปกครองนักเรียน : ธันวาคม 2541)

ก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ โรงเรียนมีการจัดการสอนตามวัฒนธรรมโรงเรียน คือมีการจัดการสอนไปตามเนื้อหาของหน่วยการสอนที่ปรากฏอยู่ในแนวการจัดการประสบการณ์การสอนชั้นอนุบาล พุทธศักราช 2536 ในเนื้อหาที่เกี่ยวกับการรู้จักตนเองตนเองมีการสอนเรื่องส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เพศของตนเอง และข้อปฏิบัติที่แตกต่างระหว่างเพศเช่นล้างท้าย "ค๊ะ" และ "ครับ" เนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวครูจะสนทนาแทรกในเวลาการสอนตามเนื้อหาในหน่วยการสอน เช่นครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับทะเลตลอดจนการปฏิบัติตัวเมื่อไปทะเล สนทนาถึงฤดูกาลตามธรรมชาติที่เวียนมาถึง เนื้อหาที่เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนครูจะนำปัญหาใกล้ตัวมาสนทนากับนักเรียน เช่นกลิ่นเหม็นจากเส้าเปิดที่ประชาชนในชุมชนเลี้ยงไว้ใกล้โรงเรียน เนื้อหาที่เป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมชุมชนครูจะสนทนาเกี่ยวกับอาชีพ และการแต่งกาย

นักเรียนปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามวัฒนธรรมโรงเรียนคือการเข้าแถวเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ กล่าวคำปฏิญาณ "เราคนไทย ใจกตัญญู รู้คุณชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เรานักเรียนจะต้องประพฤติตนไม่เป็นที่เดือดร้อน แก่ตนเองและผู้อื่น" นักเรียนปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ตามตารางกิจวัตรประจำวันของแนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาล พุทธศักราช 2536 ของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติการหักทลายกันและการทำความเคารพครูใช้การกล่าวคำว่าสวัสดิ และการไหว้ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามวัฒนธรรมชุมชนก็คือ มีการให้นักเรียนกล่าวคำปฏิญาณตน 2 ประโยค ในช่วงกิจกรรมหน้าเสาธงหลังจากเคารพธงชาติและกล่าวคำปฏิญาณตนแล้ว ซึ่งเป็นคำกล่าวปฏิญาณตน 2 ประโยค ที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นภาษา

อาหารับและกล่าวคำแปลความว่า “ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์ อัลลอฮ์และท่านเป็นมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์” ก่อนรับประทานอาหารและก่อนนอน นักเรียนกล่าวคำจากคัมภีร์อัล-กุรอ่าน ความว่า “อัลลอฮ์ผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงปรานีเสมอ”

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดในการสอนระดับอนุบาลเป็นการจัดกิจกรรมไปตามเนื้อหาของหน่วยการสอน เมื่อถึงโอกาสและเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนเช่นวันแข่งขันเรือพายประจำปี โรงเรียนนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชนคือการร่วมขบวนพาเหรดนำนักกีฬาพายเรือในวันสำคัญของวัฒนธรรมโรงเรียนเช่นวันประถมศึกษา โรงเรียนมีการฝึกนักเรียนให้วาดภาพเพื่อเข้าประกวดการวาดภาพในงานวันประถมศึกษา

การประเมินผลนักเรียนครูประเมินโดยยึดตามคู่มือการประเมินพัฒนาการของนักเรียนระดับอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยจะทำการประเมินในช่วงปลายภาคเรียนแต่ละภาคเรียน

ชุมชนมีการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนในวัยอนุบาล คือการศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอ่าน โดยผู้รู้ที่อยู่ในชุมชน ซึ่งจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนฝึกหัดอ่านคัมภีร์อัล-กุรอ่าน และการสอนในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดซึ่งผู้ดูแลเด็กมาจากประชาชนในชุมชน ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการมัสยิดและคณะกรรมการศึกษาประจำมัสยิด การจัดประสบการณ์การสอนตามแนวการจัดประสบการณ์ของกรมศาสนา เน้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ชุมชนดำเนินการให้การศึกษาแก่นักเรียนในวัยอนุบาลนี้ตามลำพังมิได้ร่วมมือกับทางโรงเรียนแต่ประการใด แม้ว่าคณะกรรมการมัสยิดและคณะกรรมการศึกษาบางท่านจะเป็นบุคลากรในโรงเรียน แต่ดำเนินการในเรื่องการศึกษาของชุมชนในฐานะที่เป็นประชาชนในชุมชนมิใช่ในฐานะบุคลากรจากโรงเรียน

ชุมชนและนักเรียนยอมรับการสอนของโรงเรียนไปตามที่ปฏิบัติต่อกันมา โดยเชื่อว่าสิ่งที่โรงเรียนสอนคือสิ่งที่นักเรียนควรรู้ ชุมชนไม่จำเป็นต้องไปเกี่ยวข้องกับการสอนที่โรงเรียน

ทดลองใช้โปรแกรม ๔ ตามกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพัฒนาธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ประกอบไปด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือ ก่อนปฏิบัติการ ปฏิบัติการ และประเมินผลการทำงาน ผู้วิจัยพบว่า

โรงเรียนค่อย ๆ แสดงการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมชุมชนในการสอนระดับอนุบาล ในขณะที่เดียวกันชุมชนและนักเรียนก็ค่อย ๆ ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมโรงเรียน ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติภารกิจวัตรประจำวัน ซึ่งนักเรียนมีการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่สอดคล้องกับความเชื่อตามหลักการของศาสนาอิสลาม โดยนักเรียนมีการทำความสะอาดร่างกายโดยล้างมือ ล้างหน้าก่อนเข้าห้องเรียน แปรงฟันหลังรับประทานอาหารกลางวัน และมีการเก็บกวาดขยะตอนเข้าก่อนเข้าห้องเรียน การปฏิบัตินี้ปฏิบัติมาก่อนเข้าสู่ชั้นการทดลองใช้โปรแกรม ฯ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของทางโรงเรียนที่เป็นไปตามการรณรงค์ของทางราชการในเรื่องความสะอาดและสุขบัญญัติสากล แต่เมื่อเข้าสู่ชั้นการทดลองใช้โปรแกรม ฯ นักเรียนปฏิบัติโดยครูให้นักเรียนเชื่อมโยงกับหลักการทางศาสนาอิสลามในเรื่องของความสะอาด ทำให้ในส่วนของโรงเรียนได้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมอิสลาม และในส่วนของนักเรียนและชุมชนก็ได้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองสามารถเชื่อมโยงกับการปฏิบัติตามวัฒนธรรมโรงเรียนได้ ความสะอาดในทัศนะของอิสลามหมายถึงความสะอาดทั้งกายและใจ ดังปรากฏในอัล-กรุอ่าน ดังนี้

"แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักผู้ซอซูกแก่โทษเสมอ และทรงรักผู้ทำตนให้ สะอาด (ทั้งกายและใจ)"

วิจนะของศาสนตามุฮัมมัด (ศ็อล ฯ) กล่าวว่า

"ความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธา" และ "ความสะอาดเชิญชวนไปสู่ความศรัทธา และความศรัทธานำเจ้าของมันไปสู่สวนสวรรค์"

มุสลิมทุกคนให้ความสำคัญในเรื่องความสะอาดนี้มากถือเป็นกุญแจไปสู่การละหมาด กล่าวคือ การละหมาดของมุสลิมจะไม่ใช่ที่ยอมรับจากพระเจ้าจนกว่าร่างกาย เสื้อผ้า และสถานที่ที่จะใช้ละหมาดต้องสะอาดก่อน

ในตอนพักกลางวันเวลาประมาณ 12.30 น. เป็นเวลาที่ผู้ใหญ่ในชุมชนมีการปฏิบัติศาสนกิจคือการละหมาด นักเรียนจะเล่นกันเงียบ ๆ ไม่ส่งเสียงดังซึ่งถือเป็นการรบกวนและไม่รำคาญ นักเรียนได้รู้ถึงช่วงเวลาและความสำคัญของการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันของผู้ใหญ่ใน

ชุมชนและการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมของเด็ก ทำให้นักเรียนปฏิบัติตนอย่างสำรวมเมื่อเห็นครุ และบุคลากรในโรงเรียนกำลังปฏิบัติงานที่ต้องการความสงบ เช่น เมื่อบุคลากรในโรงเรียนมา ประชุมประจำเดือนที่ห้องข้าง ๆ ห้องของนักเรียน นักเรียนก็จะเล่นกันเงียบ ๆ ไม่ส่งเสียงดัง เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้แล้วว่าเมื่อเวลาที่ผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่สำคัญและต้องการความสงบนักเรียนควร ปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการเคารพคนอื่น และรู้ความสำคัญของช่วงเวลา โดยการสงบ เช่นกัน

ในการทักทายกัน และทำความเคารพครูในตอนเช้าและตอนเย็นนักเรียนใช้การสละมซึ่ง เป็นการทักทายแบบอย่างวัฒนธรรมอิสลามควบคู่กับการสวัสดี โดยที่นักเรียนจะปฏิบัติดังนี้

กล่าวคำว่า"อัสสลามูอะลัยกุม"(ขอความสันติจงมีแต่ท่าน) ต่อด้วย คำว่า " สวัสดิ์คะ สวัสดิ์ครับ คุณครู" พร้อมกับยกมือขึ้นสวัสดี ครูตอบรับว่า "วาอะลัยกุมมุลสลาม"(ขอความสันติจงมีแต่ท่านเช่นกัน)ต่อด้วย"สวัสดิ์คะ" นักเรียนทุกคน แล้วนักเรียนจะเข้ามาสัมผัสมือตามแบบอย่างวัฒนธรรม อิสลามกับครูและเพื่อน ๆ ทั้งในตอนเช้าและเย็น

ความจริงแล้วการทักทายตามวัฒนธรรมอิสลามนี้มีความหมายที่มากกว่าการทักทายและ ทำความเคารพ เนื่องจากคำว่า"อัสสลาม"เป็นพระนามหนึ่งของอัลลอฮ์ จึงหมายความว่าอัลลอฮ์ คือ "ความสันติสุข" หรือ "แหล่งของความสันติสุข"นั่นเอง เมื่อมีการกล่าว "อัสสลามูอะลัยกุม" แก่กันเท่ากับเป็นการประกาศ "สันติภาพหรือการสงบสุข" ซึ่งมุสลิมทั่วโลกต่างเข้าใจกันดี

นอกจากนี้นักเรียนยังมีการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมารดาในช่วง เวลาก่อนกลับบ้านทุกวันเช่นผู้ปกครองเข้ามาดูผลงานนักเรียนและแนะนำการวาดรูปกับลูก และ ร่วมกันทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามโอกาสเช่นทำขนมโคในช่วงเดือนถือศีลอด

ตารางกิจวัตรประจำวันของนักเรียนมีดังนี้

08.00-08.20 น.

ครูรับนักเรียนและพบปะสนทนาร่วมกับผู้ปกครองนักเรียน
นักเรียนและครูช่วยกันทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนและห้องเรียน
นักเรียนรดน้ำต้นไม้ จัดดอกไม้ในห้องเรียน นำวัฒนธรรมชาติในฤดูกาล
และ/หรือ งานหัตถกรรมตามเทศกาล มาช่วยครูจัดโต๊ะของเล่น

- เก็บผ้าที่คลุมของเล่น
- 08.30-09.00 น. นักเรียนเคารพธงชาติและทำกิจกรรมหน้าเสาธง กล่าวคำปฏิญาณตน
แบบของโรงเรียนและกล่าวคำปฏิญาณตนของศาสนาอิสลาม
- 09.00-09.10 น. นักเรียนเข้าห้องน้ำ ทำความสะอาดร่างกายก่อนเข้าห้องเรียน
- 09.10-09.30 น. นักเรียนและครูทำกิจกรรมทักทายยามเช้าคือกิจกรรม "สลาม"
และ"สวัสดี" ครูสังเกตสุขภาพนักเรียนขณะสัมผัสมือกับนักเรียน
ครูประแป้งหอมให้นักเรียน และร้องเพลง ท่องบทกวีร่วมกัน
- 09.40-10.00 น. นักเรียนและครูทำกิจกรรมวงกลม เป็นกิจกรรมกลุ่มใหญ่
- 10.00-10.20 น. นักเรียนและครูเตรียมและรับประทานอาหารเช้าที่นำมาจากในชุมชน
พร้อมกัน
- 10.20-11.30 น. กิจกรรมสร้างสรรค์ ดึงงานหัตถกรรม สีน้ำและสีจากธรรมชาติ
เกษตรกรรมและพลศึกษา ทักษะศึกษาชุมชน
- 11.30-12.50 น. พักรกลางวัน นักเรียนและครูรับประทานอาหารกลางวันพร้อมกัน
ครูปฏิบัติศาสนกิจ คือการละหมาดเวลาประมาณ12.30 น. ในห้องเรียน
นักเรียนเล่นหรือทำงานอย่างสงบ ครูเล่นนิทาน เพลง หรือกวี
ให้นักเรียนฟัง
- 12.50-13.00 น. นักเรียนแปรงฟัน ทำความสะอาดร่างกายก่อนนอนกลางวัน
- 13.00-14.30 น. นักเรียนนอนกลางวัน ครูกล่อมด้วยนิทาน หรือบทกวี
ครูทำงานอยู่ในห้องเรียน
- 14.30-14.45 น. นักเรียนเก็บที่นอน ล้างหน้า ประแป้ง
- 14.45-15.00 น. นักเรียนและครูเตรียมและรับประทานอาหารเช้าที่นำมาจากในชุมชน
พร้อมกัน นักเรียนดื่มนมก่อนกลับบ้าน
- 15.00-15.30 น. นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองและครู ผู้ปกครองเข้ามาเยี่ยมชม
ห้องเรียน ชมผลงานนักเรียน สนทนาร่วมกับครู
- 15.30 น. ทุกคนร่วมกันจัดเก็บห้องเรียน คลุมผ้าให้กับของเล่น นักเรียนลาครูและ
เพื่อนกลับบ้านด้วยการสลามและสวัสดี
- 16.00 น. ครูพบปะประชาชนตามโอกาส

ในชุมชนอุดมสมบูรณ์ไปด้วยอาหารที่มีคุณค่า โดยเฉพาะอาหารโปรตีนจากปลา และอาหารทะเลอื่น ๆ แต่ผู้ปกครองและทางโรงเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการกินอาหารที่มีประโยชน์ นักเรียนมักชอบซื้อขนมถุงที่มีคุณค่าทางโภชนาการน้อยมารับประทานทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ดังนั้นในภาพรวมแม้ว่านักเรียนมีสุขภาพดี ซึ่งผู้วิจัยพบว่านักเรียนมีน้ำหนักโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปกติ มีเพียง 1 คนที่น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ แต่เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยโอกาสในการฟื้นตัวก็อาจจะช้ากว่าเด็กที่ผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของการได้รับอาหารที่มีประโยชน์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้นักเรียนรับประทานอาหารว่างที่โรงเรียนเป็นผลไม้แทนขนมถุง หรือขนมฟอยที่มีคุณค่าทางอาหารน้อยอย่างที่นักเรียนเคยได้รับ ทุก ๆ วันนักเรียนจะผลัดเปลี่ยนกันนำผลไม้ที่มีอยู่ที่บ้านมารับประทานร่วมกับเพื่อน และครู ผลไม้ที่นักเรียนนำมาเช่นกล้วย มะละกอ ชมพู

เมื่อหา นักเรียนเริ่มต้นภาคเรียนที่สองนี้ในฤดูมรสุมคือในช่วงเดือนพฤศจิกายน ภาพทะเลที่มีคลื่นที่ตาโถมเข้าหาฝั่งเป็นภาพที่นักเรียนจินตนาการ แต่ในบางเวลาที่ทะเลไม่สงบอย่างที่เคยเป็น นักเรียนก็จะได้เห็นคลื่นขนาดใหญ่ที่มีวนตัวเข้ากระแทกกับฝั่ง บางครั้งนักเรียนก็จะได้ยินเรื่องเล่าที่น่าตื่นเต้นเกี่ยวกับความน่ากลัวของทะเลในเวลาที่คลื่นได้ทำให้เรือของชาวประมงต้องจมหายไป ในช่วงนี้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับคลื่นยักษ์ ได้เล่าประสบการณ์จากการที่ได้ยินได้ฟังมาจากพ่อแม่ หรือที่นักเรียนพบกับตนเอง นักเรียนพากันพูดถึงชาวประมงที่ต้องออกเรือไปหาปลา แม้กระทั่งในช่วงเวลาที่คลื่นยักษ์ชาวประมงบางคนก็จะรู้ได้ว่าคลื่นจะสงบในช่วงใดบ้างในแต่ละวัน และเมื่อพายุจะเข้า คลื่นยักษ์กำลังจะมา ชาวประมงก็จะรู้ก่อนจากการสังเกตสภาพ ดิน ฟ้า อากาศ และลมที่พัดยอดมะพร้าว การเปลี่ยนที่รวดเร็วและรุนแรงของทะเลในฤดูมรสุมทำให้นักเรียนได้รับฟังคำบอกเล่าของผู้ใหญ่แสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจของธรรมชาติที่บอกกับทุก ๆ คนว่ามนุษย์มิได้อยู่โดยลำพัง มนุษย์อยู่ร่วมธรรมชาติ

ในขณะที่ฤดูมรสุมกำลังเริ่มต้นและดำเนินอยู่ นักเรียนกำลังเริ่มต้นเดินเตาะแตะกับเทศกาลสำคัญประจำปีที่สำคัญเทศกาลหนึ่งของชาวมุสลิมทั่วโลกนั่นคือเทศกาลเดือนถือศีลอด ซึ่งมาถึงในเดือนธันวาคมของปีนี้ เทศกาลนี้ประชาชนในชุมชนต่างรอคอยและเตรียมตัวต้อนรับ เป็นเดือนแห่งการทดสอบและทำความดี การถือศีลอดเป็นหลักปฏิบัติประการหนึ่งของมุสลิมทุกคน ที่จะต้องปลุกฝังให้เห็นความสำคัญ และรู้ความหมายตั้งแต่เด็ก เป็นความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้า เป็นการฝึกฝนความอดทนและให้เรียนรู้ถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์ และให้เรียนรู้ถึงความทุกข์ยากของ

ผู้ที่ต้องหวงโหย เมื่อเดือนนี้ผ่านพ้นไป ในวันเฉลิมฉลอง จะมีการบริจาคทานให้กับผู้ที่ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนต้องมีการบริจาค แม้กระทั่งเด็ก ๆ ก็ต้องรู้จักเป็นผู้ให้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพ่อที่บริจาคแทนลูก ในเดือนถือศีลอดนี้เด็ก ๆ จะถูกปลูกฝังว่าในเดือนนี้จะไม่มีการให้ร้ายผู้อื่นทั้งด้วยกาย วาจา ใจ เป็นเดือนแห่งการให้อภัย ขอภัยต่อกัน และเป็นเดือนแห่งการแบ่งปัน ในตอนเย็น ๆ ทุกบ้านจะมีการเตรียมขนมละศีลอด และแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้าน ที่โรงเรียนครูและเด็กได้ร่วมกันทำขนมละศีลอดโดยที่ผู้ปกครองของนักเรียนมาช่วยกันทำขนมโค และแจกจ่ายให้ทุกคนนำกลับไปรับประทานที่บ้านเมื่อถึงเวลาละศีลอดในตอนเย็น

วันสำคัญต่อจากเทศกาลถือศีลอด คือวันฮารีรายาซึ่งเป็นวันเฉลิมฉลองหลังจากถือศีลอดครบหนึ่งเดือน พ่อจะบริจาคทานเพื่อตัวเอง เพื่อภรรยาและลูกทุกคน นักเรียนเลือกที่จะทำผ้าปักเป็นผ้าเช็ดหน้าเพื่อมอบให้กับพ่อในวันฮารีรายาเป็นการระลึกถึงและตอบแทนที่พ่อได้ทำงานหนักเพื่อเตรียมข้าวสารหรือเงินทองบริจาคแทนลูก พ่อแม่ทำความดีในหนึ่งเดือนนี้นักเรียนก็ใช้เวลาหนึ่งเดือนนี้เช่นกันทำผ้าปัก เป็นการทำสิ่งดี ๆ เพื่อพ่อแม่ และเพื่อให้ระลึกถึงความสำคัญของเดือนถือศีลอดและวันฮารีรายา ในวันฮารีรายานักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงการขอภัยและการให้อภัยซึ่งกันและกัน ในวันที่ลูก ๆ จะต้องขอภัยต่อพ่อแม่ พ่อแม่ให้อภัยกับลูก ๆ สามีภรรยาขอภัยและให้อภัยซึ่งกันและกัน ตลอดจนญาติพี่น้องที่ไม่ได้พบหน้ากันนาน ๆ ก็จะได้พบหน้ากัน และไปเยี่ยมเยียนหลุมฝังศพ สวดขอพรให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ทำความสะอาด ด้ายหญ้าในบริเวณกุโบร์ (ป่าช้า) ในปีนี้เดือนถือศีลอดตรงกับเดือนธันวาคม ซึ่งในวันที่ 5 ธันวาคม ซึ่งเป็นวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นักเรียนได้เรียนเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รู้ว่าพระองค์ต้องทรงเหน็ดเหนื่อยเพื่อคนไทยทั้งประเทศ และวันนี้เป็นวันพ่อแห่งชาติ นักเรียนเรียนรู้ถึงความรัก ความเมตตา และความเสียสละที่พ่อมีต่อลูก ดังนั้นการทำผ้าปักให้กับพ่อในวันฮารีรายาจึงเชื่อมโยงกับสิ่งที่นักเรียนได้เรียนในเรื่องวันพ่อเช่นกัน

ย่างเข้าปลายเดือนมกราคมฤดูฝนเริ่มห่างไป ฤดูแห่งการเก็บเกี่ยวก็กำลังเวียนมาถึง ขณะนี้ชาวบ้านเริ่มทยอยเก็บเกี่ยวข้าวในทุ่งนา นักเรียนได้พากันออกไปชมทุ่งนาหลังโรงเรียน แต่ดูเหมือนฤดูฝนยังไม่อำลาไปเสียทีเดียว ในทุ่งนาตอนนี้ดินยังชุ่มน้ำ ยังมีแอ่งน้ำขังอยู่ในทุ่งนาให้นักเรียนได้พากันเอาใบของต้นหว้าที่ยืนต้นให้ร่มเงาอยู่กลางทุ่งนา มาทำเป็นเรือใบไม้ลอยในแอ่งน้ำในนาเล่นอย่างสนุกสนาน ยังมีแม่เปิดพาลูก ๆ เป็นฝูงมาเดินไชร่หาเหยื่อปลาตัวเล็ก ๆ อยู่ในน่านักเรียนพากันเก็บเอาต้นข้าวเล็ก ๆ ที่ชวานาไม่ใส่ใจเก็บเอาไปใส่ถุง เก็บเอาดอกหญ้าที่ขึ้นอยู่ตาม

คันทา ไปใส่แจกันในห้องเรียน จัดเป็นโต๊ะของเล่นจากธรรมชาติ โดยนักเรียนใช้ผ้าบาติกสีเขียว ลายดอกไม้ที่ครูใช้คลุมผมเมื่อตอนที่เดินออกไปกลางทุ่งนา กับนักเรียนมาปูโต๊ะ นักเรียนบอกครูว่า "ผ้าของครูสวย มีดอกไม้ มีใบไม้ เหมือนในนาวันนี้เลย" ใช้ผ้าสีฟ้าและส้มเป็นฉากด้านหลัง ใช้ผ้าสีฟ้าอีกผืนมาปูทับลงบนผ้าบาติกส่วนหนึ่งแล้วบอกกับครูว่า "น้ำยังไม่แห้ง สีฟ้านี้เป็นน้ำ" แล้วจัด ตกแต่งโต๊ะด้วยต้นไม้ ใบหญ้าที่เก็บมา และยังมีเรือใบไม้ มีเปิดที่ทำจากไม้มาวางเอาไว้ด้วย . นักเรียนบอกกับครูว่า อากาศแบบนี้น่าจะเล่นว้าวได้แล้ว ครูกับนักเรียนจึงมาช่วยกันวางแผนว่าจะ ทำว้าวไว้เล่นกัน

ระยะปฏิบัติการ ในระยะปฏิบัติการนักเรียนยังเรียนเนื้อหาของฤดูลมว่า โดยที่นักเรียนพากันไปสำรวจสถานที่ในการเล่นว้าว ครูได้เชิญวิทยากรคือ นายหมาน ซึ่งทำอาชีพประมงพื้นบ้าน และมีฝีมือในการทำว้าวชนิดต่าง ๆ ให้มาสอนนักเรียนให้ทำว้าว นักเรียนเตรียมวาดว้าวในจินตนาการของตนเอง กวนแป้งเปียกเตรียมไว้ เหล่าไม้ไม่เตรียมไว้โดยที่ให้ผู้ปกครองมาช่วย เมื่อวันที่ยนายหมานมาถึง นายหมานมาพร้อมกับภรรยาคือนางบีบี๊ะและลูกชายวัย 3 ปี นักเรียนได้ทำ ว้าวปักเป้า ซึ่งเป็นว้าวที่สามารถทำได้ง่ายที่สุด ในช่วงเวลานี้ย่างเข้าสู่เดือนกุมภาพันธ์ ลมของฤดูหลังเก็บเกี่ยวซึ่งเป็นลมที่พัดไม่แรงนักและพัดสม่ำเสมอ เป็นลมที่เหมาะสมสำหรับการเล่นว้าว ในช่วงนี้สนามโรงเรียนจะมีนักเรียนชั้นอนุบาลเล่นว้าวกันอย่างสนุกสนาน ชาวบ้านได้นำว้าวใบไม้ที่เรียกว่า "ว้าวกาบว้าว" ซึ่งเป็นใบไม้ประเภทกาฝากชนิดหนึ่งที่ชอบขึ้นอยู่ตามคาบของต้นไม้ใหญ่มาให้ครู และนักเรียน เปรียบเทียบกับว้าวที่นักเรียนทำขึ้น จากใบไม้ธรรมดาที่กลายเป็นว้าวกลายเป็นของเล่นที่นักเรียนชื่นชอบอีกอย่างหนึ่ง

ขณะนี้ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ต้นพยอมหน้าโรงเรียนกำลังออกดอกสะพรั่งส่งกลิ่นหอมไปทั่ว นักเรียนผู้หญิงได้ทำมาลัยดอกพยอมมาให้กับครูและชักชวนให้ไปนั่งใต้ต้นพยอมนับจากวันนั้น การไปนั่งเล่นใต้ต้นพยอม ไปฟังนิทาน ไปวาดรูป ได้กลายเป็นกิจวัตรสำคัญของนักเรียน นักเรียนเฝ้าสังเกตต้นพยอมจากวันที่ออกดอกสะพรั่ง จนกระทั่งดอกร่วงลงสู่ดิน นักเรียนค่อย ๆ เดินบนพรมดอกพยอมอย่างมีความสุข หลังจากนั้นนักเรียนได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับต้นพยอม จากต้นพยอมที่เคยมีดอกสีขาวนวลเต็มต้น กลายเป็นต้นพยอมที่มีใบอ่อนสีเขียวเต็มต้น

หน้าร้อนกำลังมาถึง ในเดือนมีนาคมพ่อของนักเรียนที่ไปทำประมงที่จังหวัดอื่น ๆ บ้างก็พากันกลับบ้านเนื่องจากในเดือนมีนาคมมีการปิดอ่าวทางราชการไม่อนุญาตให้มีการทำประมง

บางประเภทจับปลาเนื่องจากเป็นฤดูปลาวางไข่ นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับฤดูปลาวางไข่ และได้
 ออกไปสัมผัสกับวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน ที่ออกหาปลาในเวลาากลางคืน แล้วกลับเข้าฝั่งในเวลา
 ตอนสาย ๆ นักเรียนได้สังเกตการทำงานการดำเนินชีวิตของชาวประมง มีทั้งที่ออกหาปลา มีทั้งที่
 คอยรับซื้อปลา มีทั้งชาวประมงที่หยุดงานนั่งซ่อมแหซ่อมอวน หรือซ่อมแซมเรือยูริมฝั่ง นักเรียนได้
 เห็นสีลันต่าง ๆ ของธรรมชาติทะเลฤดูร้อน ที่เต็มไปด้วยสีลันที่น่าตื่นตา ท้องฟ้าเป็นสีฟ้ากระจ่างตา
 มีเมฆสีขาวลอยฟูฟ่อง ที่เส้นขอบฟ้ามีหมูเกาะใหญ่ น้อย สีเขียว สีเทา น้ำทะเลสีคราม สีเขียว สีฟ้า
 เด็กบางคนนำเรือกาบมะพร้าวบรรทุกดอกแพงพวยสีชมพูสีขาวจากฝีมือลอยลัดคลื่นในทะเล บน
 หาดทรายมีเปลือกหอยสีสวย มีทั้ง ม่วง ฟ้า ขาว ลายจุดขาวดำ บ้างก็ลายเหมือนกางเกงทหาร
 พรวน เม็ดทราย ก้อนหินที่สะท้อนกับแสงแดด เป็นบรรยากาศหน้าร้อนที่สดใส นักเรียนรับรู้ได้ถึง
 ความสดใสของบรรยากาศ และความหรรษาของสีลันในธรรมชาติ นักเรียนได้ลงไปเล่นน้ำทะเล
 เล่นเรือต้นกล้วย บางคนเลือกที่จะเล่นว่าวกาบว่าว ว่าวที่ทำเอง อยู่บนชายหาด ในขณะที่เด็ก
 ผู้หญิงสมัครใจเล่นตุ๊กตากับเปลือกหอยต่าง ๆ อยู่ใต้ต้นไม้ริมหาด ผู้ปกครองที่มาช่วย ต่างก็ได้รับรู้
 ถึงคุณค่าของธรรมชาติที่คุ้นเคยอยู่ทุกวัน

เมษายน อากาศที่เริ่มร้อนขึ้นพร้อม ๆ กับความสดสวยของดอกเฟื่องฟ้าซึ่งออกดอกบาน
 สะพรั่งจนแทบไม่เห็นใบสีเขียว ขณะนี้สีลันต่าง ๆ ของชายทะเลกำลังทำหน้าที่ถ่ายทอดความ
 งดงามของธรรมชาติ ทุก ๆ สี ในธรรมชาติได้ถูกนักเรียนสังเกตและซึมซับ แล้วเรียนรู้ที่จะใช้แม่สีทั้ง
 3 สี คือน้ำเงิน แดง เหลือง มาสร้างสรรคสีอื่น ๆ แล้วนักเรียนลองใช้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติมาสร้าง
 เป็นสีลันต่าง ๆ เช่นใบไม้ ดอกไม้ และดิน

สิ่งรอบตัวที่นำมาจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอด้วยแผนภูมิที่ 6 ดังนี้

**แผนภูมิที่ 6 การจัดประสบการณ์ตามปฏิทินฤดูกาล เทศกาล ประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชน
ในชุมชน**

การจัดประสบการณ์

- 1 คลื่นยักษ์
- 2 ปีกผ้าเช็ดหน้า
ทำขนมละศีลอด
- 3 ต้นพยอม
- 4 ว้าว
- 5 วิถีชีวิตชาวประมง
- 6 สีสันในธรรมชาติ
แม่สี

ฤดูกาล เทศกาลประเพณี
และวิถีชีวิตของประชาชน

- 1 ฤดูมรสุม
- 2 เดือนถือศีลอด
- 3 ฤดูหลังเก็บเกี่ยว
- 4 ฤดูลมว้าว
- 5 ฤดูแม่ปลาวางไข่
- 6 ฤดูร้อน

ผู้ปกครองได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่มีจิตใจนุ่มนวล เชื่ออาทรต่อทุกชีวิต และ
ทุกสิ่งมากขึ้น นางสาวรายซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทำงานคนหนึ่งที่ได้ออกมาช่วยดูแลนักเรียนและช่วย
ทำกิจกรรมที่ชายหาดได้ออกปากว่า

"ครูทำหรือกาทำ แต่แรกโบเด็ก ๆ ไม่เป็นพันธ์นี้ หวางนี้ไม่ทำอะไรหยาบ ๆ
สัตว์ตัวนุ้ย ๆ กาไม่ทำ" (ครูทำอะไรก็ทำ แต่ก่อนพวกเด็ก ๆ ไม่เป็นแบบนี้
เตี้ยวนี่ไม่ทำอะไรหยาบ ๆ สัตว์ตัวเล็ก ๆ ก็ไม่ทำร้าย)

ในขณะนี้ผู้ปกครองเริ่มเห็นความแตกต่างของการพัฒนาด้านจิตใจและการกระทำของ
นักเรียนเมื่อเข้าอยู่ในโปรแกรม ฯ

ในขณะนี้จึงเป็นระยะที่สมาชิกกลุ่มทำงานและสมาชิกสนับสนุนได้ปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริม
ความรับผิดชอบในการไปศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่านให้กับนักเรียนหลังเลิกเรียน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่
สำคัญมากสำหรับมุสลิมทั้งในเรื่องความรับผิดชอบและการใกล้ชิดพระเจ้า และปูพื้นฐานความ
ศรัทธา โดยผ่านทางการศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่าน ดังที่ปรากฏในอัล-กรุอ่าน ดังนี้

"พวกเจ้าทุกคนย่อมมีความรับผิดชอบและพวกเจ้าทุกคนจะต้องถูก
สอบถามจากการรับผิดชอบของเขา"

การปลูกฝังความรับผิดชอบในการศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่านจึงเป็นการพัฒนาความวิริยะ
อุตสาหะและวินัยในตนเองจากการทำกิจวัตรประจำวันที่จำเป็นต่อความเป็นอยู่ในชีวิตจริง

วัจนะของศาสดามุฮัมมัด(คือล ๔) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านคัมภีร์ ดังนี้

"ผู้ใดอ่านอักษรหนึ่งจากคัมภีร์ของอัลลอฮ์ เขาจะได้รับหนึ่งความดีต่อหนึ่ง
อักษรนั้น และหนึ่งความดีนั้นเขาจะได้รับการตอบแทนสิบเท่า"

การอ่านคัมภีร์อัล-กรุอ่านมีความจำเป็นและสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมตลอด
เวลาและตลอดชีวิต นอกจากอ่านเพื่อสวดขอพรในพิธีการต่าง ๆ มีบทและคำกล่าวที่นำมาใช้ใน
การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ มีกฎหมาย ข้อห้าม ข้อใช้ จนถือเป็นธรรมนูญแห่งชีวิตของ
มุสลิม ถือเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่ต้องสอนให้ลูกอ่านและท่องจำอัล-กรุอ่านและให้เข้าใจความ
หมายว่ากำลังเรียนอะไรอยู่ การไปศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่านของเด็กวัยอนุบาลมิใช่การอ่านเพื่อการ
อ่านออกเขียนได้ เนื่องจากวัยที่ต้องกำกับการละหมาด (การปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน ๆ ละ 5
เวลาหรือการนมัสการพระเจ้า)และบัญญัติอิสลามอื่น ๆ คือ 7-10 ปี ดังนั้นก่อนวัย7-10ปี เป็นช่วงที่
ต้องการให้เด็กใกล้ชิดกับพระเจ้า คัมภีร์ที่พระเจ้าประทานมาให้กับมนุษย์ และการปลูกฝังให้เด็ก
รับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า รู้ว่ามนุษย์มิได้อยู่อย่างลำพัง มีผู้สร้าง และเป็นการ
ส่งเสริมความรับผิดชอบและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในชุมชนมุสลิม

นักเรียนมีการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามแผนการส่งเสริมความรับผิดชอบในการไปศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่าน ทั้งในส่วนที่ปฏิบัติที่โรงเรียนและที่บ้าน คือในตอนเช้าหลังจากที่ทำ
กิจกรรมหัดทักทายยามเช้าแล้วนักเรียนจะนำหนังสือฝึกอ่านคัมภีร์อัล-กรุอ่าน มาเพื่อพูดคุยกันว่ามีตัว
อักษรใดบ้างที่รู้จัก หรือคำกล่าวที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวันอยู่ในหนังสือฝึกอ่านคัมภีร์อัล-กรุอ่าน
ตลอดจนมารยาท การปฏิบัติตนขณะที่จับต้อง หรือศึกษานั่งหนังสือฝึกอ่านคัมภีร์อัล-กรุอ่าน จะต้อง
สะอาด แต่งกายเรียบร้อยมีมติชิต หยิบจับอย่างเคารพ นุ่มนวล นอกจากนี้นักเรียนยังเรียนรู้เรื่องการ
ใช้เวลาในการศึกษาเล่าเรียนอย่างเหมาะสมในแต่ละวันระหว่างช่วงเวลาที่ศึกษาทั้งทางโลกและ

ทางธรรม คือการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ คือ ร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม บุคลิกภาพและสังคม

เมื่ออยู่ที่บ้านผู้ปกครองก็ใช้วิธีการตามที่สมาชิกได้วางแผนร่วมกันในการส่งเสริมความรับผิดชอบในการไปอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน ของนักเรียน โดยการให้แรงเสริม เช่น ให้กำลังใจและให้นักเรียนที่มีน้องเล็ก ๆ ที่บ้านสอนน้องในสิ่งที่ไปเรียนรู้มา โดยที่ผู้ปกครองยอมรับว่าในการส่งเสริมความรับผิดชอบนี้ จะต้องทำร่วมกับทางโรงเรียน โดยครูจะต้องร่วมมือกับผู้ปกครอง ไม่เฉพาะแต่การไปอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน เท่านั้น ยังมีความรับผิดชอบอื่น ๆ ที่ผู้ปกครองต้องการส่งเสริมให้กับนักเรียน นั่นคือ ความรับผิดชอบในการเรียนที่โรงเรียน

ระยะประเมินผลการทำงาน ในการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มทำงาน แสดงการจัดการสอนในชั้นเรียนอนุบาล ได้แสดงให้เห็นถึงการจัดประสบการณ์การสอนระดับอนุบาล ทั้งในส่วนของกิจวัตรประจำวัน กิจกรรม เนื้อหา และการประเมินผล ทำให้ผู้ที่เข้ามามีทรรศการได้เห็นถึงการจัดประสบการณ์การสอนระดับอนุบาลที่โรงเรียนและชุมชนยอมรับและเห็นคุณค่า วัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมของอีกฝ่าย

1.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน

"สอนเด็กคนเดียวกัน ควรเป็นไปในแนวทางเหมือน ๆ กัน"

(จากคำพูดของผู้บริหารโรงเรียน : พุศศิจากาน 2541)

ก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ บุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะคือเป็นเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นระหว่างบุคลากรที่อยู่ภายในชุมชนกับบุคลากรที่อยู่ภายนอกชุมชนแม้ว่าจะมีทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและนับถือศาสนาอื่น กับความสัมพันธ์ในลักษณะญาติ ซึ่งเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นระหว่างบุคลากรที่อยู่ภายในชุมชนด้วยกันซึ่งจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะญาติกันทั้งสิ้น

ความเป็นญาติเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลมากในการดำเนินงานต่าง ๆ ทั้งในเรื่องความร่วมมือร่วมใจกัน และการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้ง ดังเช่นครูลมปองกล่าวถึงตระกูลกาเซะ ซึ่งเป็นตระกูลหนึ่งในชุมชน ให้ผู้วิจัยฟังว่า

“โรงเรียนนี้ยังโบในเค้ากาเซตั้งก็คน ประตูกับน้องนากาพอกับลูก เจ๊ะหยากับ
บอหรวดที่เมียบกับน้องเขย ประตูกับเจ๊ะหยากาอกับหลาน ครูโนรีเสาก็นำไว้
เจ๊ะหย่า ไม่รบกันอยู่แล้ว” (โรงเรียนนี้มีคนที่เกี่ยวข้องกับตระกูล กาเซ ตั้งก็
คน ประตูกับน้องนากาพอกับลูก เจ๊ะหยากับบอหรวดก็เมียบกับน้องเขย ประ
ตูกับเจ๊ะหยากก็อกับหลาน ครูโนรีเสาก็เป็นน้ำสะไข้ของเจ๊ะหย่า ไม่ทะเลาะกัน
อยู่แล้ว)

บุคลากรที่นับถือศาสนาต่างกันและอยู่ในวัฒนธรรมที่ต่างกันมีโอกาสในการเรียนรู้
วัฒนธรรมซึ่งกันและกันตลอดเวลาทั้งในขณะปฏิบัติงานและการติดต่อกันส่วนตัว

การปฏิบัติต่อกันที่โรงเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมกลาง นั่นคือในตอนเช้าของแต่ละวันเมื่อผู้น้อยพบผู้ใหญ่ทักทายกันด้วยการกล่าวคำว่าสวัสดิ และใช้การไหว้ จะพบครูผู้หญิงที่ปฏิบัติมากกว่าครูผู้ชาย ครูผู้ชายมักทักทายกันด้วยคำพูดมากกว่า ไม่ปรากฏการทักทายตามแบบแผนวัฒนธรรมอื่นระหว่างบุคลากรที่นับถือศาสนาต่างกัน ส่วนบุคลากรที่นับถือศาสนาเดียวกันส่วนใหญ่ทักทายกันด้วยคำพูดและปฏิบัติตามแบบแผนวัฒนธรรมของตนเอง เช่นบุคลากรที่นับถือศาสนาอิสลามเมื่อพบกันในตอนเช้า จะกล่าวคำว่า “ฮัสละลามอะลัยกุม” ผู้รับจะตอบว่า “วะอะลัยกุมมุลละลาม” สำหรับผู้บริหารครูส่วนใหญ่ทักทายด้วยการกล่าวคำว่าสวัสดิ และใช้การไหว้ในตอนเช้า

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนในด้านงานสอน พบว่าบุคลากรในโรงเรียนไม่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือศึกษาการสอนของบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ต่างคนต่างทำการสอนตามหน้าที่ของตนเอง สอนไปตามแนวการจัดประสบการณ์ และหลักสูตร

ทดลองใช้โปรแกรม ๔ บุคลากรยังคงปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนร่วมงาน และญาติเช่นเดิม ผู้วิจัยพบว่าเมื่อเข้าสู่การทดลองใช้โปรแกรม ๔ บุคลากรมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ต่อกันในเรื่องของงานสอนโดยเริ่มจากให้ความสนใจงานสอนของบุคลากรอื่น และเข้ามามีส่วนร่วมและร่วมมือในที่สุด ไปตามระยะของกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติการ ได้แก่ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร กับครูและบุคลากรอื่น ๆ ใน

โรงเรียน ในระยะก่อนปฏิบัติการบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่ ทั้งครู วิทยากรสอนศาสนาอิสลาม นักการภารโรง แม่ครัว ได้เข้ามาสังเกตซักถาม ส่วนหนึ่งเพราะความสนใจในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามา อยู่ในโรงเรียน มีบางคนสนใจเกี่ยวกับการสอนและการทำงานกับชุมชน คือครูประจำชั้นอนุบาล 1 ครูประจำวิชาพลศึกษาและการงานพื้นฐานอาชีพ ให้คำปรึกษา และคำแนะนำแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและพื้นฐานทางวัฒนธรรมของนักเรียน ผู้บริหารได้ให้ความร่วมมือ ให้ความสะดวกต่าง ๆ และคอยติดตามเกี่ยวกับการสอน และความก้าวหน้าในการวิจัย ในระยะนี้นักเรียนเริ่มรับประทานผลไม้เป็นอาหารว่างแทนขนมถุงต่าง ๆ ผู้บริหารโรงเรียนได้เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงนี้ และให้การสนับสนุนโดยมักนำขนมพู่จากที่บ้าน มาให้นักเรียนเสมอ

ในระยะนี้นักเรียนมีการทำแปลงผักบริเวณหลังห้องเรียน ซึ่งเป็นบริเวณที่นักเรียนในชั้น ประถมได้ทำแปลงผักอยู่ก่อนแล้ว ครูผู้สอนรายวิชางานเกษตรได้ให้ความร่วมมือในการทำแปลง ผักของนักเรียนชั้นอนุบาล

ระยะปฏิบัติการ ตามกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ครู ประจำวิชาพลศึกษาและการงานพื้นฐานอาชีพซึ่งมีความสนใจในการใช้โปรแกรม ฯ มากได้เข้าร่วม ในการประชุมสมาชิกกลุ่มทำงานได้แสดงความคิดเห็นและให้คำแนะนำในการที่จะส่งเสริมความ รับผิดชอบในการไปศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน มีลักษณะของ ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาสูง ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรอื่น ระหว่าง บุคลากรด้วยกันมีลักษณะของเพื่อนร่วมงาน และญาติพี่น้อง ซึ่งบุคลากรที่อยู่ในชุมชนนี้ต่างเป็น ญาติกันทั้งสิ้นซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของทั้งโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการสอนระดับ อนุบาลให้มีลักษณะของการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมอื่น โดย การที่บุคลากรในโรงเรียนต้องมีการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น รวม ทั้งในเรื่องของการสอนที่ต้องยอมรับและเห็นคุณค่าของการสอนของตนเองและบุคลากรอื่น มีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ความช่วยเหลือ มีส่วนร่วม และร่วมมือกันในการพัฒนาการสอนของ ตนเองและบุคลากรอื่น ดังเช่นครูโนรี ครูประจำชั้นอนุบาล 1 ได้กล่าวในวันหนึ่งว่า

"นี่ตอนเรียน หลังตั้งใจมากเลย ยิ่งงานศิลปะเด็กนี่ชอบมาก ๆ แต่พอมาสอน ไม่มีเวลา ไม่ค่อยได้ทำ เห็นหยีทำแล้วสนใจ ทำให้อยากจะทำขึ้นมาเล่า แนะนำหลังมั้ง หลังเห็นหยีให้เด็กชวนมะเด็กลงมาทำหนูมโลกโค่น ว่าจริงไปช่วย พอดีไม่ว่าง แต่เห็นพี่ตุ๊กไปช่วยแลให้พันหรือมั้ง" (นี่ตอนเรียน น่าตั้งใจมากเลย ยิ่งงานศิลปะเด็กนี่ชอบมาก ๆ แต่พอมาสอนไม่มีเวลา ไม่ค่อยได้ทำ เห็นหยี (หมายถึงผู้วิจัย) ทำแล้วสนใจ ทำให้อยากจะทำขึ้นมาอีก แนะนำน่า บ้าง น่าเห็นหยีให้เด็กชวนแม่เด็กมาทำขนมโค ว่าจะลงไปช่วย พอดีไม่ว่าง แต่เห็นพี่ตุ๊กลงไปช่วยดูให้ เป็นยังงี้บ้าง)

ระยะประเมินผลการทำงานผู้บริหารโรงเรียนได้ร่วมการประเมินการทำงานของสมาชิก
กลุ่มทำงาน และครูประจำชั้นอนุบาล 1 และครูประจำวิชาพลศึกษาและการทำงานพื้นฐานอาชีพมี
แนวคิดในการนำไปโปรแกรม ๔ ไปใช้ ซึ่งครูโนรี ครูประจำชั้นอนุบาล 1 ได้กล่าวว่า

"ที่จริงมันก็เป็นการเดินทางแหละที่เราเอาเด็กออกไปสัมผัสกับชุมชน แต่ว่าครูทำคนเดียวไม่ได้ เด็กมากเป็น 40 คนแบบนี้ แต่ถ้าผู้ปกครองมาร่วมมือด้วยก็ทำได้ว่าจะลองแลที" ครูสันติผู้บริหารโรงเรียน กล่าวว่า "บ้านเราเรื่องการซ่อมแซม ซ่อมอวน พ่อแม่ส่วนมากทำอยู่แล้ว ถ้าหากเราเอามาสอนเด็กในโรงเรียน กลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพก็จะเป็นการดีมาก ให้เด็กได้หัดถักอวนต่อไป เอาไปประกอบอาชีพได้ ตั้งใจมากที่จะทำ"

1.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนต่อนักเรียนและชุมชน

"หน้าที่การเรียนการสอนนี่คือการเรา มานั่งจังกาบเรื่องลูกเรา หลานเราทั้งเพ (หน้าที่การเรียนการสอนนี่คืองานของเรา มานั่งพูดคุยเรื่องลูกเรา หลานเราทั้งนั้น"

(จากคำพูดของผู้บริหารโรงเรียนกับประชาชนในชุมชน : พฤษภาคม 2542)

ก่อนทดลองใช้โปรแกรม ๔ บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติต่อนักเรียนในลักษณะครูกับศิษย์และตามแบบวัฒนธรรมกลาง คือใช้ภาษาไทยกลาง และให้ทำความเคารพครูด้วยการไหว้ และกล่าวคำว่าสวัสดิ์ สำหรับบุคลากรที่เป็นญาติกับนักเรียน เมื่อพบกับนักเรียนภายนอกโรงเรียนยังคงใช้ภาษาไทยกลางเป็นส่วนใหญ่ และทักทายด้วยการสวัสดิ์ และยกมือไหว้ บุคลากรที่ไม่ได้มี

ความสัมพันธ์ในฐานะญาติหรือบุคลากรที่นับถือศาสนาอื่น มาจากวัฒนธรรมอื่นปฏิบัติต่อนักเรียน ตามแบบแผนวัฒนธรรมกลางทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

บุคลากรปฏิบัติต่อประชาชนในชุมชนโดยมีการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเอง นั่นคือปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเอง เมื่อพบปะกับประชาชนในชุมชนใช้ภาษาไทยถิ่นได้ ทั้งในเวลาທີ່ประชาชนมาติดต่อกับทางโรงเรียนและการสนทนาภายนอกโรงเรียน ระหว่างบุคลากรกับประชาชนในชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามมีการทักทายกันตามแบบแผนวัฒนธรรมอิสลาม ประชาชนในชุมชนปฏิบัติกับบุคลากรในโรงเรียนตามแบบแผนวัฒนธรรมของตนเองนั่นคือใช้ภาษาไทยถิ่นได้ในการพูดคุย และทักทายบุคลากรที่นับถือศาสนาอิสลามตามแบบแผนวัฒนธรรมอิสลาม สำหรับบุคลากรที่นับถือศาสนาอื่นประชาชนในชุมชนใช้การพูดทักทาย

บุคลากรในโรงเรียนติดต่อกับประชาชนในชุมชนในเรื่องของการแจ้งข่าวสารของทางโรงเรียน การขอความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ ครูมีการสนทนากับผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ส่วนเรื่องที่ประชาชนมาติดต่อกับทางโรงเรียนจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริการจากโรงเรียน เช่น วัน เวลา ในการรับสมัครนักเรียนใหม่ การย้ายเข้า-ออก และผู้ปกครองจะมาติดต่อกับครู หรือผู้บริหารก็ต่อเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นปัญหากับนักเรียน เช่นการทะเลาะวิวาท นักเรียนไม่ยอมมาโรงเรียน จะไม่มีการติดต่อเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้หรือประสบการณ์เพื่อพัฒนาการสอน ไม่ปรากฏการมีส่วนร่วม หรือร่วมมือในการสอนของผู้ปกครองและประชาชนในชุมชน

ทดลองใช้โปรแกรม ฯ ผู้วิจัยพบว่าจุดเริ่มต้นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนอยู่ที่ผู้ปกครองและครูจะต้องได้มีโอกาสในการติดต่อกัน โดยผู้ปกครองต้องเริ่มเข้ามาในห้องเรียน ได้มาเห็น มารับรู้ มาร่วมชื่นชมในสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ที่โรงเรียน มาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียน ในขณะที่เดียวกันครูก็ต้องเริ่มไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ไปร่วมกิจกรรมกับครอบครัวนักเรียน และในชุมชน ซึ่งการที่จะทำให้ทั้งฝ่ายของโรงเรียน และฝ่ายของชุมชน ค่อย ๆ พัฒนาให้เกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมของอีกฝ่ายนี้จะต้องค่อยเป็นค่อยไปตามระยะของกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติการ ผู้ปกครองโดยเฉพาะมารดาเป็นบุคคลแรกในชุมชนที่มีโอกาสในการเข้ามาในห้องเรียนเพื่อมาเห็นและร่วมชื่นชมผลงานของนักเรียน และร่วมประเมินผลการทำงานของนักเรียน ตลอดจนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนเช่นมารดาของนักเรียนได้มาร่วมกันทำขนมโคในเดือนถือศีลตลอด และในทุกระยะของกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการstonระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ในชั้นการทดลองการใช้โปรแกรม ๔ ครูได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามาในห้องเรียน สาเหตุที่มารดาเป็นบุคคลแรกที่ได้เข้ามาในห้องเรียนและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพราะโดยส่วนใหญ่มารดาเป็นผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนของลูก ซึ่งนายอาเสด ได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า

"ในครอบครัวส่วนใหญ่พ่อออกไปทำงานนอกบ้านออกเรือไปเป็นเดือน นาน ๆ มาที"

นอกจากนี้ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนได้ให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งขอคำแนะนำและปรึกษากับครูเกี่ยวกับพัฒนาการและปัญหาของนักเรียน ผู้ปกครองคือบุคคลแรกที่ได้รับโอกาสในการที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทำงาน เนื่องจากโรงเรียนและครูอยู่ในระบบราชการซึ่งแปลกแยกจากชุมชนและมีการดำเนินการต่างจากชุมชนโดยสิ้นเชิง ทำให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้สึกว่าการเรียน การศึกษาเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่มีสิทธิ์ ไม่รู้เรื่อง เชื่อว่าครูคือผู้ที่รู้ดีที่สุด จากปากคำของนางบีบีที่กล่าวกับผู้วิจัยคือ

"มอบให้ครูแล้วกาแล้วแต่ครู โรงเรียนว่าหรือ จีเอาไหนกาบอก นะพยายามหาให้ทุกสิ่งที่ครูให้หา"(มอบให้ครูแล้วก็แล้วแต่ครู โรงเรียนว่ายังไงจะเอาอะไรก็บอก พยายามหาให้ทุกอย่างที่ครูให้หา)

ระยะปฏิบัติการ มีผู้ปกครอง 4 คนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทำงานและมีประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นผู้นำชุมชน 1 คนเป็นสมาชิกสนับสนุน ครูในโรงเรียน 1 คนเป็นสมาชิกสนับสนุน ต่างร่วมมือกันทำงานในการส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบในการไปศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอาน ตามวิธีการที่วางแผนไว้ซึ่งประสบผลสำเร็จ จากปากคำของโต๊ะครูที่ศึกษาคัมภีร์คนหนึ่ง คือ

"อาหารแก๊งจีน คราวเบอญูไม่ค่อยสนใจจิม่าเท่าไร ละหมีกาตีขึ้น
หวางนี่สาวว่าแหลง จังกาทบมั่ง "(อาหารแก๊งจีน แต่ก่อนไม่ค่อยสนใจจะมาเท่า
ไร ละหมีกาตีขึ้นเดี๋ยวนีรู้สึกว่พยายามพูดคุยบ้าง)

นางหนาแม่ของเด็กชายหลันเส่าให้ฟังว่า

"หลันสอนน้องทุกวัน วันตัว สองตัว พอค่ำ ๆ ไม่ต้องตื่นแล้วไปโรงหนังสือ"
(หลันสอนน้องทุกวัน วันละคำสองคำ ค่ำ ๆ ไม่ต้องตื่นแล้วไปโรงหนังสือ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ย้อนกลับไปในชุมชนอีกครั้งหลังจากออกไปจากชุมชนแล้ว 1 เดือน พบ
ว่ามี 2 ครอบครัว คือครอบครัวนางหนา และครอบครัวนางมูนี่ยังคงใช้วิธีการในการส่งเสริมความ
รับผิดชอบในการไปศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่านให้กับลูกอยู่ จากการทำงานตลอดระยะเวลาปฏิบัติการใน
การทดลองใช้โปรแกรม ฯ นางมูนี่ ได้พูดกับผู้วิจัยว่า

"นี่ถ้าไม่ได้ครูช่วยเริ่มให้ โบเรากาไมใครคิดจ้เข้าป่ยุ่งกับโรงเรียน ไมหานด้วย
ไม่รู้ด้วยว่าจ้ทำหรือ"(นี่ถ้าหากไม่ได้ครูช่วยเริ่มให้ พวกเราก้ไม่มีใครคิดจะเข้า
ป่ยุ่งกับโรงเรียน ไม่กล้าด้วย ไม่รู้ด้วยว่าจะทำยังง)

การทำงานกับสมาชิกกลุ่มทำงานที่เป็นมารดาของนักเรียน จำนวน 4 ครอบครัวนี้ผู้วิจัยไม่
ได้พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต หรือกระบวนการในการแสดงตัวหรือแสดงความคิดเห็น
ต่าง ๆ ของสตรีในชุมชนไทยมุสลิม เนื่องจากยอมรับนับถือในแนวปฏิบัติทางศาสนาที่ไม่ให้สตรี
ออกหน้า ในที่สาธารณะที่มีบุรุษรวมอยู่ด้วยเพื่อเป็นการให้ศักดิ์ศรีกับสตรี ดังนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการไป
สนทนาพูดคุยในสถานที่ ๆ ค่อนข้างมืดซิดและเป็นส่วนตัวเช่นที่บ้านของสมาชิกกลุ่มทำงาน และที่
พักของผู้วิจัย ในเวลากลางวันก่อนและหลังการประชุมทุกครั้งและตลอดระยะเวลาของชั้นการ
ทดลองใช้โปรแกรม ฯ ในช่วงที่มีการหารือประชุมร่วมกับผู้นำชุมชนซึ่งเป็นเวลากลางวัน และบรรดา
ผู้นำชุมชนล้วนเป็นบุรุษ ผู้วิจัยเป็นผู้ที่รับหน้าที่ถ่ายทอดการทำงานและความคิดเห็นของสมาชิก
กลุ่มทำงานให้บรรดาผู้นำชุมชนทราบ

ระยะประเมินผลการทำงาน ประชาชนในชุมชน สมาชิกกลุ่มทำงาน สมาชิกสนับสนุน ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนในการประเมินผลการทำงาน ครูสันติซึ่งเป็นผู้บริหารได้พูดกับประชาชนที่มาชมนิทรรศการว่า

"อาทิตย์หนึ่งสักครั้งเราไม่มีเวลาเที่ยวเหอ สักชั่วโมงมาทำพินนี้ ปีนี้ การมัธยมนี้ คือการเรา หน้าทีการเรียนการสอนนี้คือการเรา มานั่งจังกาบ เรื่องลูกเราหลานเราทั้งเพ"(อาทิตย์หนึ่งสักครั้งเราไม่มีเวลาเที่ยวหรือ สัก 1 ชั่วโมง มาทำแบบนี้ นี่คืองานไซใหม่ นี่คืองานของเรา หน้าทีการเรียนการสอนนี้คืองานของเรา มานั่งพูดคุยเรื่องลูกเราหลานเราทั้งนั้น)

นายอนซึ่งเป็นผู้ปกครองนักเรียนที่มาชมนิทรรศการได้กล่าวว่า

"แต่แรกไม่รู้ว่าโบปะมะจีช่วยโหรงเรียนได้ ไม่สนใจด้วย พอรู้แล้วว่าเราต้องหมั่นจังกาบกับครู ให้รู้ว่าครูสอนอะไร ปะมะจีช่วยเสริมมั่ง แลสะสอนลูกได้ทุกเรื่อง เลือกลา คัดปลา อะไรที่เรารู้ให้ครูช่วยแลให้เรากาต้องบอกครู" (แต่ก่อนไม่รู้ว่าพวกพ้อมจะช่วยอะไรโรงเรียนได้ ตอนนีรู้แล้วว่าต้องหมั่นคุยกับครู ให้รู้ว่าครูสอนอะไร พ้อมจะช่วยเสริมบ้าง ดูซิสอนลูกได้ทุกเรื่อง เลือกลา คัดปลา อะไรที่เรารู้จะให้ครูช่วยดูให้เรากาต้องบอกครู)

1.1.4 วิธีสอน

"ครูปะหมฮังเรือ ปะหมสอนผมขับเรือ" (ครูพ้อมผมมีเรือ พ้อมสอนผมขับเรือ)

(จากคำพูดของเด็กชายมีน : พฤศจิกายน 2541)

ก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ การใช้ภาษาในการสอนครูใช้ภาษาโดยติดอยู่กับวัฒนธรรมกลาง คือใช้ภาษาไทยกลางในการสอน และเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารกันเอง นอกเวลาสอน แต่ไม่สนับสนุนให้ใช้ภาษาถิ่นที่โรงเรียน บางครั้งครูมีการเปรียบเทียบภาษาไทยกลางกับภาษาถิ่นเพื่อการสื่อสารที่ตรงกันเช่นเมื่อครูพูดถึง "มะละกอ" ครูจะบอกกับนักเรียนว่าบ้านเราเรียก "แตหลา" ครูให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางภาษาจากการอ่านนิทานที่โรงเรียนจัดซื้อมาจากห้องตลาด ไม่มีการนำนิทานหรือตำนานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ ครูไม่มีการแต่งนิทานขึ้นเอง ครูเล่านิทานด้วยภาษาไทยกลาง ครูให้นักเรียนหัดเขียนชื่อตัวเองและการทำแบบฝึกการเขียน ผู้ปกครองตลอดจนประชาชนในชุมชนไม่มีโอกาสในการถ่ายทอดภาษาให้กับ

นักเรียนที่โรงเรียน

ครูสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เป็นผู้กำหนดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำ ครูใช้วิธีการสอนหน้าเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งห้องในการสอน ไม่มีการทำงานกลุ่มเล็ก การทำงานรายบุคคลจะเป็นการวาดภาพระบายสีและการทำแบบฝึกต่าง ๆ ครูไม่ได้ใช้แหล่งข้อมูลในชุมชน นักเรียนไม่มีโอกาสในการทำงานร่วมกับผู้ปกครอง ครู ตลอดจนประชาชนอื่น ๆ ผู้ปกครองและประชาชนอื่น ๆ ไม่มีโอกาสในการวางแผนการเรียนรู้ของนักเรียน

ผู้ปกครอง และประชาชนอื่น ๆ ในชุมชนไม่ได้เข้ามาร่วมมือกับทางโรงเรียนในการสอนนักเรียน เพียงแต่คอยจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตามที่ครูต้องการ

ทดลองใช้โปรแกรม ฯ เมื่อเริ่มทดลองใช้โปรแกรม ฯ ครูมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทการสอนจากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลาง มาให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ในขณะเดียวกันพยายามเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาในห้องเรียน มาช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียน สร้างความเข้าใจร่วมกันกับผู้ปกครองให้รับรู้ถึงบทบาทของผู้ปกครองในการร่วมมือกับครูในการพัฒนาการสอนให้กับนักเรียนเป็นการยอมรับและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันระหว่างครูกับผู้ปกครอง ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติการครูสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของนักเรียน นั่นคือนำเอาฤดูกาลตามธรรมชาติ เทศกาลและประเพณีชุมชน วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน มาเป็นฐานในการสอนเนื้อหาให้กับนักเรียน เช่นฤดูหลังเก็บเกี่ยวสอนเรื่องว่าในช่วงเทศกาลฮารีรายามีการทำผ้าปักเป็นผ้าเช็ดหน้ามอบให้กับพ่อแม่ อาศัยความร่วมมือจากภายในชุมชนเช่นเป็นแหล่งความรู้ และมีวิทยากรจากภายในชุมชนมาให้ความรู้กับนักเรียนทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เช่นนายหมาน และภรรยา มาสาธิตและสอนการทำวาวให้กับนักเรียนและสอนรายบุคคลให้นักเรียนสามารถทำวาวเองได้ และเมื่อออกไปนอกโรงเรียนให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน ครูเป็นผู้ที่คอยเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับจากการเรียนรู้จากชุมชน

จากการนำเอาสาระที่เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นแกนในการบูรณาการกับสาระตามพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งทำให้สามารถพิจารณาการสอนได้ตามรายวิชาดังนี้

การสอนภาษา ครูสอนภาษาโดยใช้บทกวีที่ครูแต่งขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เช่นวันเกิดของนักเรียน บทกวีในการเริ่มต้นวันใหม่ บทกวีเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน ดังตัวอย่าง

ของขวัญล้ำค่า

ของขวัญกล่องน้อย ค่อย ๆ เปิด	บังเกิดปิติชาน ยินดี
ให้ชื่อลูกน้อยคนนี้	"ฮัศวานี" มีค่าดังดวงใจ
ขอคุณาให้เจ้าเข้มแข็ง	มีเรี่ยวแรงช่วยเหลือคนอื่นได้
มีความอ่อนโยนในหัวใจ	เติบโตใหญ่ให้เจ้าเป็นคนดี

(เนื่องในวันเกิด เด็กหญิงฮัศวานี : 23 ธันวาคม)

ยามเข้ามาโรงเรียน

ดวงอาทิตย์ยามเช้า	ยอดหญ้าพราวหยาดน้ำค้าง
แสงแดดส่องสว่าง	ฉันก้าวย่างมาโรงเรียน
คิดถึงคุณครูจัง	ฉันอยากฟังอยากवादเขียน
ฉันอยากมาโรงเรียน	อยากเขียนเขียนเป็นประจำ
เพื่อน ๆ ที่ฉันรัก	ฉันรู้จักให้ "สลาม"
"สลัตี้" ยิ้มหวานฉ่ำ	เจ้างามข้าเราเพื่อนกัน

(กล่าวต้อนรับวันใหม่ทุกวัน)

แม่ปลาวางไข่

เจ้าแม่ปลาตัวน้อย	เจ้าเฝ้าคอยว่ายระรัง
ห้อง โต โต หน้าจ้ง	แม่ปลาหวังเห็นหน้าลูก
มีไข่ในห้องแม่	เจ้าแน่น แน่ ที่แม่รัก
ถึงเวลาแม่ปลาจัก	หาที่พักเพื่อวางไข่
ความรักของแม่ปลา	มีคุณค่าดังแม่ฉัน
ห่วงลูก ห่วงไข่ฉัน	ไม่ต่างกับกับแม่คน
เวลาปลาวางไข่	ไม่ยอมให้ใครรบกวน
ทั้งแหและลากอวน	ทั้งหมดล้วนกวนแม่ปลา

(เรียนเรื่อง "ฤดูแม่ปลาวางไข่")

ในการสอนภาษานี้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ให้คำแนะนำ เช่นความหมายของชื่อเด็กหญิงฮัศวานี ซึ่งแปลว่าของขวัญ

การสอนคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์โดยผ่านการทำว้าว นายหนานได้สาธิตการทำว้าวให้นักเรียนดู ซึ่งในการทำว้าวจะต้องมีการเหลาไม้ใผ่ให้ได้ขนาดที่เหมาะสม มีการวัดเพื่อให้โครงว้าวมีความสมดุล ในขณะที่เล่นว้าวนักเรียนต้องสังเกตว่าว้าวขึ้นได้หรือไม่ หางของว้าวอาจจะยาวไป หรือสั้นไป ถ้าหากหางว้าวเบาเกินไปบางครั้งนักเรียนนำต้นหญ้าเจ้าชู้มามัดไว้กับหางว้าว

การสอนสังคมศึกษา และสิ่งแวดล้อมศึกษา สอนโดยนำนักเรียนออกไปเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งผู้นำชุมชนได้แนะนำเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ นายอาเสดซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานประมงจังหวัดได้แนะนำให้หาโอกาสนำนักเรียนไปดูสัตว์น้ำจืดบ้าง เนื่องจากนักเรียนไม่ค่อยมีโอกาสได้เห็นในชีวิตประจำวัน นายเส้นซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อปลาอยู่ในชุมชนแนะนำให้ไปดูการนำปลาขึ้นมาขายที่ฝั่งในตอนเช้า ซึ่งให้ไปเวลาประมาณ 09.00 น.

การสอนเรื่องคุณธรรม สอนโดยผ่านเรื่องของศาสนา การปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ให้นักเรียน เช่น ในวันฮารีรายา มีการขอกภัยและให้ภัยกันและกัน ซึ่งเป็นเรื่องของความเมตตาต่อกัน

การสอนพลศึกษา สอนโดยให้นักเรียนเล่นกีฬาพื้นบ้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับกีฬาที่เป็นสากล เช่น เล่นกีฬาพื้นบ้าน "บูกู" ซึ่งมีอุปกรณ์ คือตะกร้อใบมะพร้าว โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้สอนวิธีการเล่นให้กับครูนำมาสอนนักเรียน

การสอนศิลปะ สอนโดยการทำงานหัตถกรรม คือการปักผ้าเพื่อมอบให้กับพ่อในวันฮารีรายา เริ่มโดยครูนำผ้าบาเต๊ะ มาให้นักเรียนดูและเลือกลายที่ชอบในผืนผ้า ซึ่งเป็นผ้าถุงที่มีลวดลายบาติกพิมพ์ ตามแบบอย่างเฉพาะของการพิมพ์ลายผ้าบาเต๊ะบางแบบ ที่พิมพ์ลายเส้นเป็นจุดเหมือนไขปลา เมื่อนักเรียนเลือกได้แล้วนักเรียนนำกระดาษมาวางไว้ข้างใต้ผ้า ใช้วัตถุที่มีความแหลมกดไปตามรอยจุดไขปลาของลวดลายผ้า เมื่อนักกระดาษออกมาจะได้รอยของลวดลายนักเรียนใช้ดินสอเขียนทับลวดลายนั้น นำไปเย็บเนาติดกับผ้าที่จะใช้ปักแล้วจึงกับกรอบไม้สำหรับปัก โดยชั้นตอนนี้ครูเป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียน หลังจากนั้นนักเรียนเลือกสีของด้าย สวมเข็มแล้วปักไปตามลวดลายแบบต้นถอยหลัง ซึ่งครูได้สาธิตและฝึกให้กับนักเรียนมาก่อน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเช่น

ด้ายมัดเป็นปม หรือด้ายหมดต้องการสนเสริมใหม่ ครูจะเป็นผู้ช่วยในระยะแรก ต่อมาเมื่อนักเรียนเกิดทักษะแล้วนักเรียนสามารถทำเอง หรือช่วยเหลือกันได้

ระยะปฏิบัติการให้ผู้ปกครองตัดสินใจเลือกประเด็นที่ควรนำมาสอน นั่นก็คือการส่งเสริมความรับผิดชอบในการไปศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่าน ผู้ปกครองมีการวางแผนการสอน ปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลร่วมกับครู โดยที่สมาชิกกลุ่มทำงานมีความเห็นตรงกันให้เปลี่ยนแปลงวิธีสอนการศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่านที่ใช้กันอยู่ในชุมชนให้มีความเหมาะสมกับพัฒนาการเด็กระดับอนุบาลและสนองตอบตามวิสัยปัญหาของการให้เด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลไปศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่าน ที่ต้องการให้เด็กใกล้ชิดกับพระเจ้า ปูพื้นฐานความศรัทธาศาสนาให้กับเด็ก โดยใช้วิธีการสอนด้วยการพูดคุยเกี่ยวกับคำกล่าว หรือบทสวดที่นักเรียนคุ้นเคยในชีวิตประจำวันซึ่งมีอยู่ในคัมภีร์อัล-กรุอ่านทั้งหมด ในประเด็นที่กลุ่มทำงานเห็นว่าวิธีการสอนอ่านคัมภีร์อัล-กรุอ่านที่ใช้อยู่ในชุมชนยังไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียน นายเส้นซึ่งเป็นสมาชิกสนับสนุนคนหนึ่งได้กล่าวขึ้นในการประชุมกลุ่มทำงานครั้งหนึ่งว่า

“นี่โบนะเราลองมาคิดแลดี ๆ การที่โบนะเด็กมันไม่ยอมไปอ่านหนังสือแขกเพราะอะไร ก็เพราะว่าการสอนมันไม่สมกับเด็ก เด็กมันต้องอยากเล่นอยากแหยลงมาให้นั่งหัดอ่านเฉย ๆ เหมือนมันถูกบังคับ แล้วสิ่งหนึ่งเลยมันไม่รู้ที่มาที่ไปว่าไต่ต้องมาอ่านหนังสือแขก” (นี่พวกเราลองมาคิดดูดี ๆ การที่พวกเด็กไม่ยอมไปอ่านคัมภีร์อัล-กรุอ่านเพราะอะไร ก็เพราะว่าการสอนไม่เหมาะสมกับเด็ก เด็กต้องอยากเล่น อยากพูด มาให้นั่งหัดอ่านเฉย ๆ เหมือนถูกบังคับ แล้วอีกอย่างเด็กไม่รู้เพราะอะไรต้องมาอ่านคัมภีร์อัล-กรุอ่าน)

ระยะประเมินผลการทำงาน เป็นระยะที่ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และบุคลากรในโรงเรียน ได้เห็น วิธีการที่ครูและผู้ปกครองใช้ในการส่งเสริมความรับผิดชอบในการศึกษาคัมภีร์อัล-กรุอ่าน และวิธีการสอนที่ครูใช้สอนนักเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเหมาะสมกับพัฒนาการนักเรียนนั้น สามารถพัฒนานักเรียนได้

1.1.5 สภาพแวดล้อมและสื่อ

"ครูจำ ที่ตุ๊กตาหอยมีสายคอใส่แล้ว น้องนุรไอนีเอาเชือกถวนทำเป็นสายคอทอง"(ครูจำ ที่ตุ๊กตาหอยมีสร้อยคอใส่แล้ว น้องนุรไอนีเอาเชือกถวนมาทำเป็นสร้อยคอทอง

(จากคำพูดของเด็กหญิงนุรนา : กุมภาพันธุ์ 2542)

ก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ ครูใช้สื่อการสอนเท่าที่มีอยู่ในห้องเรียน ครูไม่มีการผลิตสื่อใหม่ ๆ และไม่มีก็นำเอาสื่อที่มีอยู่ในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวมาใช้กับนักเรียน ไม่มีการนำเอาผลผลิตของประชาชนในชุมชนมาใช้ในการจัดสภาพแวดล้อม ห้องสมุดมีสื่อและหนังสือสำหรับนักเรียนระดับอนุบาลน้อย หนังสือ และสื่อที่เกี่ยวข้องกับชุมชนก็น้อย นักเรียนอนุบาลไม่ค่อยเข้าไปในห้องสมุด เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาอิสลามจะมีการจัดป้ายนิเทศน์ เช่นวันฮารีรายา โดยวิทยาการสอนศาสนาอิสลามเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับนักเรียนในชั้นประถมศึกษา

ภายในชุมชนไม่มีการจัดสภาพแวดล้อม หรือสื่อสำหรับให้นักเรียนมาศึกษาหาความรู้ ในศูนย์ข้อมูลของหมู่บ้านมีเพียงข้อมูลเกี่ยวกับการทำมาหากิน และตัวเลขสถิติต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชน การทำประวัติความเป็นมาของชุมชน มีผู้ทำไว้บ้างแต่ผู้นำชุมชนไม่ได้นำมาเผยแพร่ให้กับนักเรียนมากนัก ทั้งในศูนย์ข้อมูลชุมชน แต่ไม่มีการมอบให้กับห้องสมุดของโรงเรียน

ทดลองใช้โปรแกรม ฯ ครูพยายามนำเอาสื่อที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการสอนนักเรียน ในขณะเดียวกันพยายามให้ชุมชนเองเห็นความสำคัญของสื่อที่มีอยู่ในชุมชนในการพัฒนาการสอนให้กับนักเรียน ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติการโดยขณะเริ่มต้นเตรียมห้องเรียน นายเหต ได้ไปช่วยตัดไม้ไผ่มาจากบ้านนายอน-นางบอหรา มาใช้ทำเป็นแผงกันห้องเรียนแล้วมีครูเจ๊ะหย่าและนายอับดุลละห์ช่วยกันทำจนแล้วเสร็จ และเตรียมสื่อในห้องเรียนเช่นตะกร้าที่ใช้ใส่ของต่าง ๆ นายหรนซึ่งเป็นประชาชนในชุมชน มีฝีมือทางด้านงานหัตถกรรมได้ช่วยสานตะกร้าก้านจาก เพื่อใส่ของในห้องเรียน นอกจากนี้ยังมีตะกร้าที่ทำจากไม้ไผ่สำหรับใส่ของเช่นกัน นายอับดุลละห์ ได้ช่วยตัดกิ่งไม้ทิ้งไม้โกงกาง

ไม้ไผ่ มาทำเป็นท่อนไม้ขนาดต่าง ๆ สำหรับให้นักเรียนเล่น นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนช่วยกัน เก็บเปลือกหอย ลูกสน ลูกยาง มาไว้เล่นในห้องเรียน ใช้เสื่อเตยปูนอนและปูเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนนำมาทำเป็นฉากกันห้องไว้สำหรับติดผลงานศิลปะของนักเรียนและครู ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนช่วยในการจัดสภาพแวดล้อมให้กับนักเรียน มีสิ่งที่มีความหมายกับนักเรียนทั้งในวัฒนธรรมชุมชน เช่น ผ้าคลุมผมไว้ในหมู่บ้าน และในวัฒนธรรมกลางเช่น ภาพนายกรัฐมนตรีของไทย ปฏิทินของไทยและของอิสลาม

ระยะปฏิบัติการ และ ระยะประเมินผลการทำงาน นักเรียนได้มีโอกาสออกไปเรียนรู้ในสภาพจริงของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของชุมชนเช่นการไปทัศนศึกษาทุ่งนาหลังโรงเรียน การไปทัศนศึกษาชายทะเล และได้เห็นวิถีชีวิตจริง ๆ ของประชาชนในชุมชนเช่นชาวประมง และได้เรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชนคือโต๊ะครูสอนอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานแล้วนำมาจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันในโรงเรียน

1.1.6 ภูมิปัญญาชุมชน

"โบเด็กแต่แรกเล่นว่าวกาบว่าว" (พวกเด็กสมัยก่อนเล่นว่าวกาบว่าว)

(จากปากคำของประชาชนในชุมชน : มกราคม 2542)

ก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ ไม่มีการนำเอาวิทยากรในชุมชนมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน ครูทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ตลอดจนไม่มีการใช้แหล่งความรู้จากชุมชนทั้งจากประชาชนในชุมชน และจากมรดกทางวัฒนธรรมในการเรียนการสอน

ประชาชนในชุมชนที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ไม่ค่อยได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน ยกเว้นความรู้ในการประกอบอาชีพที่ถ่ายทอดภายในครอบครัว เช่น พ่อสอนลูกให้จับเรือ

ทดลองใช้โปรแกรม ฯ ครูพยายามดึงเอาประชาชนในชุมชนมาให้ความรู้กับนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติการครูได้เชิญวิทยากรคือนายหมาน ซึ่งมีความสามารถในการทำว่าวชนิดต่าง ๆ มาสอนนักเรียนในการทำว่าว นายหมานได้มาพร้อมกับนางปิ๊ยะซึ่งเป็นภรรยาและลูกชาย

อายุ 3 ขวบ เป็นเวลา 2 วันโดยนายหมานได้สอนการทำโครงว่าว การมัดเชือกต่าง ๆ ส่วนนางบีบีะ ได้สอนการติดกระดาษ และนายอับดุลล๊ะห์และนายหนอด ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะนาวา ได้สอนให้นักเรียนเล่นว่าวแบบโบราณที่เคยเล่นในชุมชนที่ทำจากใบไม้ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า "กาบว่าว" เป็นต้นไม้ประเภทกาฝากที่ขึ้นบนคาบคใบไม้ขนาดใหญ่ต่าง ๆ หาได้ง่ายภายในชุมชน

ระยะปฏิบัติการ การไปศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอ่านของนักเรียน นักเรียนไปที่บ้านโต๊ะครู ซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับคัมภีร์ได้อย่างถูกต้องและสามารถถ่ายทอดความประทับใจในการศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอ่านให้กับเด็กได้ด้วยการอ่านให้เด็กฟัง ซึ่งการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอ่านอย่างถูกต้องตามหลักการจะมีความไพเราะมาก

ในขณะที่ชุมชนมีภูมิปัญญาที่สามารถช่วยพัฒนาการสอนระดับอนุบาลร่วมกับทางโรงเรียน ครูในโรงเรียนก็เป็นภูมิปัญญาสำหรับประชาชนในชุมชน เช่นกัน ดังเช่นที่นางมูนิะ ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทำงาน และเป็นมารดาของนักเรียนได้ปรึกษากับผู้วิจัยว่า

"โลกกะไม่รู้โต อยู่บ้านมันไม่หอนเอาเรื่องเรียนมาแลเลย ไม่หอนแหงถึงเหมือนมันไม่สนใจเรื่องเรียนเอาเลย กะอยากให้มันสนใจมั่ง ปกติหน้าย น่องหยี ที่โลกกะเป็นแบบนี้" (ลูกที่ไม่รู้ทำไม อยู่บ้านไม่เคยเอาเรื่องเรียนมาดูแล ไม่เคยพูดถึง เหมือนไม่สนใจเรื่องเรียนเอาเลย ที่อยากให้สนใจบ้าง ปกติหรือไม่น่องหยี ที่ลูกกะเป็นแบบนี้)

ผู้วิจัยพบว่าชุมชนเองยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ตลอดจนกระบวนการสอน จากคำพูดของนายอับดุลอาหมัด ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นผู้บริหารของโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงได้กล่าวไว้ในการประชุมผู้นำชุมชนว่า

"อย่างผม อย่างคุณเล่น อย่างคุณอาเสด อาจจะไม่มีความรู้พอที่จะสอนเด็ก แต่ที่พวกผมทำก็คือ ทำอย่างไรที่จะหาทางสนับสนุนให้มีนักวิชาการมา มีครู มาสอนเด็ก"

ระยะประเมินผลการทำงาน ในระยะนี้ในการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มทำงาน และการสอนในชั้นเรียนผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียนจะเห็นได้ว่า ระหว่างโรงเรียนและชุมชนต่างก็มีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

1.1.7 นโยบายของโรงเรียนและชุมชน

"เข้าใจตรงกันหรือเปล่า ในการพัฒนาครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการ ศึกษา ในเรื่องการเรียนของลูก ไม่ว่าจะเป็นที่โรงเรียน ไม่ว่าจะเป็น ที่มัสยิด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการอาชีพ ผมหมายความว่าทุกฝ่ายต้องเข้าใจ เหมือนกันก่อนถึงจะเริ่มกระบวนการในการพัฒนาได้"

(จากคำพูดของนายอาเสดผู้นำชุมชนคนหนึ่งซึ่งเป็นข้าราชการ
กล่าวในการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน : มีนาคม 2542)

ก่อนทดลองใช้โปรแกรม ฯ โรงเรียนจัดการศึกษาระดับอนุบาลให้เป็นการแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง และจัดการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนชั้นป.1 ให้กับนักเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องการเน้นให้นักเรียนเข้าใจยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมกลางของชาติ และการสอนที่เป็นไปตามวัฒนธรรมโรงเรียน

ชุมชนสนับสนุนการศึกษาในระดับชั้นอนุบาลโดยให้เรียนในโรงเรียนประถมศึกษา และพยายามจัดให้มีสถานศึกษาที่สามารถถ่ายทอดความรู้ในทางศาสนาให้กับนักเรียนระดับอนุบาลด้วย นั่นคือร่วมกันก่อตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดบ้านตะโล๊ะแอะละาะ รับนักเรียนอายุ 3 ขวบ นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์อัล-กุรอาน ยังรับสอนการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานให้กับนักเรียนโดยเริ่มฝึกอ่านตั้งแต่อายุในช่วงอนุบาล

ทดลองใช้โปรแกรม ฯ ทั้งโรงเรียนและชุมชนได้ร่วมกันสร้างนโยบายที่ยอมรับและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ดังนี้

ระยะก่อนปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคย และความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในการเข้ามาทำงานในชุมชน ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้แสดงออกถึงแนวปฏิบัติที่ชัดเจนของการเข้ามาอยู่ในชุมชนเพื่อการทำงานวิจัย ผู้วิจัยได้ไปพบปะสนทนากับผู้นำชุมชนเกี่ยวกับงานวิจัยอยู่เสมอ

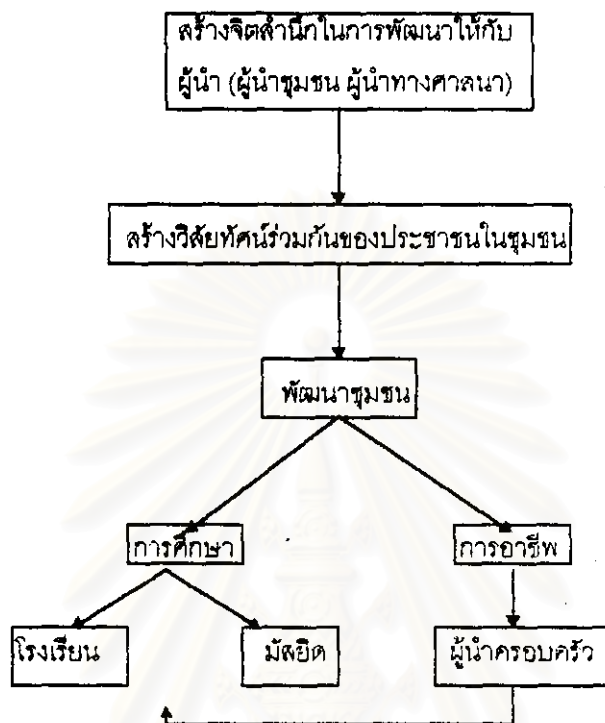
ระยะปฏิบัติการ เป็นระยะที่สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ในการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้นำชุมชน ทำให้ได้ความมุ่งหวังของประชาชนในการจัดการศึกษาคือ ต้องการให้พัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวให้พ่อแม่ได้ร่วมมือกับทางโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนและนำหลักการทางศาสนาอิสลามเข้ามาสอนในระบบโรงเรียน โดยที่ต้องการให้ชุมชนเองพัฒนาการอาชีพให้กับบรรดาผู้ปกครองโดยเฉพาะอาชีพประมงผู้นำครอบครัวจะได้ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่นจะได้สามารถอบรมสั่งสอนลูกได้ ชุมชนเชื่อว่าผู้ที่จะทำการอบรมสั่งสอนเด็กได้ดีที่สุดคือพ่อแม่ จากความเห็นของผู้นำชุมชน คือนายอาเตด ซึ่งเป็นประชาชนในชุมชนที่เป็นข้าราชการ สังกัดสำนักงานประมงจังหวัดนี้

“การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในชุมชนทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำครอบครัว ในเรื่องการศึกษา ในเรื่องการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นที่มัสยิดหรือที่โรงเรียน หรือเรื่องของการอาชีพแล้วจึงเริ่มกระบวนการแก้ปัญหา โดยต้องพัฒนาที่สถาบันครอบครัวก่อน ผู้นำครอบครัวต้องมีความรับผิดชอบต่อลูกหลาน ซึ่งผู้นำชุมชนต้องรองรับการพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยการสร้างอาชีพให้กับผู้นำครอบครัวให้สามารถประกอบอาชีพภายในชุมชนได้ และใช้มัสยิดเป็นเวทีในการสร้างสำนึกร่วมกัน และต้องมีการนำเอากระบวนการทำงานกลุ่มมาใช้ในการพัฒนา จุดเริ่มต้นอยู่ที่สร้างสำนึกให้กับผู้นำทางศาสนาคือคณะกรรมการมัสยิดก่อน”

ดังแสดงกระบวนการพัฒนาการศึกษาโดยผู้นำครอบครัวที่มาจากจิตสำนึกร่วมกันในชุมชนในแผนภูมิที่ 7

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 7 กระบวนการพัฒนาการศึกษาโดยผู้นำครอบครัวที่มาจากจิตสำนึกร่วมกันในชุมชน

จากปัญหาเสพติดที่เป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่ชุมชนกำลังประสบอยู่ ซึ่งผู้นำชุมชนยอมรับว่าหากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร็วปัญหานี้จะเป็นปัจจัยไปสู่การล่มสลายของสถาบันชุมชน ดังที่นายอาเสด ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นข้าราชการ สังกัดสำนักงานประมงจังหวัดได้กล่าวว่า

ในปัจจุบันชุมชนของเรามีอยู่ตัวหนึ่งที่จะมีผลต่อการทำให้จริยธรรมภายในจิตใจลดลงเยอะ คือเรื่องยาเสพติด ถ้ามองในมุมกว้างยาเสพติดเป็นกระบวนการ

และเมื่อย้อนมาที่สาเหตุของปัญหานี้พบว่าส่วนหนึ่งมาจากค่านิยมในการเสพติดวัตถุที่ถูกสร้างขึ้นโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ที่ปรากฏขึ้นในชุมชน เช่นการให้ความสำคัญกับการแต่งตัวที่พิเศษตามอย่างวัฒนธรรมสากลในวันรับประกาศนียบัตรเรียนจบในระดับอนุบาลของสถานศึกษาในชุมชน โดยไม่เน้นความรู้หรือสิ่งที่นักเรียนได้พัฒนาตนเองไปตามพัฒนาการ ตลอดจนการเสพติดวัตถุของผู้ใหญ่ในชุมชน เช่นค่านิยมต่อคนที่มีความดี ค่านิยมในการมีรถยนต์ มีเครื่องใช้ราคาแพง ผู้นำชุมชนเห็นตรงกันว่าวิธีแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนจึงต้องเริ่มต้นตั้งแต่ผู้ปกครอง ประชาชน

ในชุมชนให้ลดค่านิยมการเสพติดวัตถุ และให้ความสำคัญกับการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่จิตใจมากที่สุดโดยไม่ยึดติดกับกระแสความนิยมทางวัตถุที่หลงไหลเข้ามาในชุมชน ผู้นำชุมชนได้ยอมรับว่าในชุมชนไม่เฉพาะประชาชนทั่วไปแม้แต่ข้าราชการเองก็ยังยึดติดกับวัตถุ นายอับดุลอาหมัด ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่รับราชการครุตำแหน่งผู้บริหารในชุมชนใกล้เคียงได้กล่าวว่า

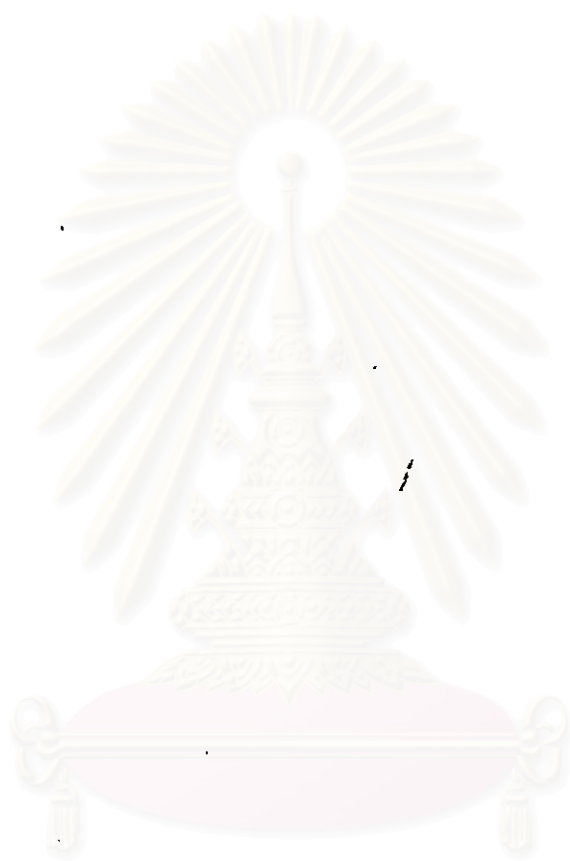
การที่คนติดอยู่กับวัตถุ ทำให้สาระสำคัญของการศึกษาหายไป เรื่องของจิตใจ เรื่องที่ว่าคนรวยไม่เบียดเบียนคนจน เราจะไม่เบียดเบียนกันและกัน ไม่มีใครสนใจ

นายเส้น ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อเกี่ยวกับผลผลิตทางการประมงภายในชุมชน ได้กล่าวว่า

"ปัญหาพันนี้โบเราแลว่าธรรมดา ๆ แต่ความจริง ๆ แล้วสำคัญ โบเราเองโบคนใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างให้เด็ก ๆ ที่หลงกันวันนี้ให้เลยว่าอย่าเอาอะไรไปยุ่งในหัวโบเด็ก ๆ การซิงดีซิงเด่น เรื่องคนรวยต้องหรือยว่าคนจน ปล่อยโบมันไหนให้ใหญ่ไปตามเวลา ที่สำคัญต้องไม่ลืมเรื่องศาสนา" (ปัญหาแบบนี้พวกเราดูว่าธรรมดา ๆ แต่ความจริง ๆ แล้วสำคัญ พวกเราเอง พวกผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างให้เด็ก ที่คุยกันวันนี้ให้เลยว่าอย่าเอาอะไรไปยุ่งในหัวพวกเด็ก ๆ การซิงดีซิงเด่น เรื่องคนรวยต้องดีกว่าคนจน ปล่อยพวกเขาให้โตไปตามเวลา ที่สำคัญต้องไม่ลืมเรื่องศาสนา)

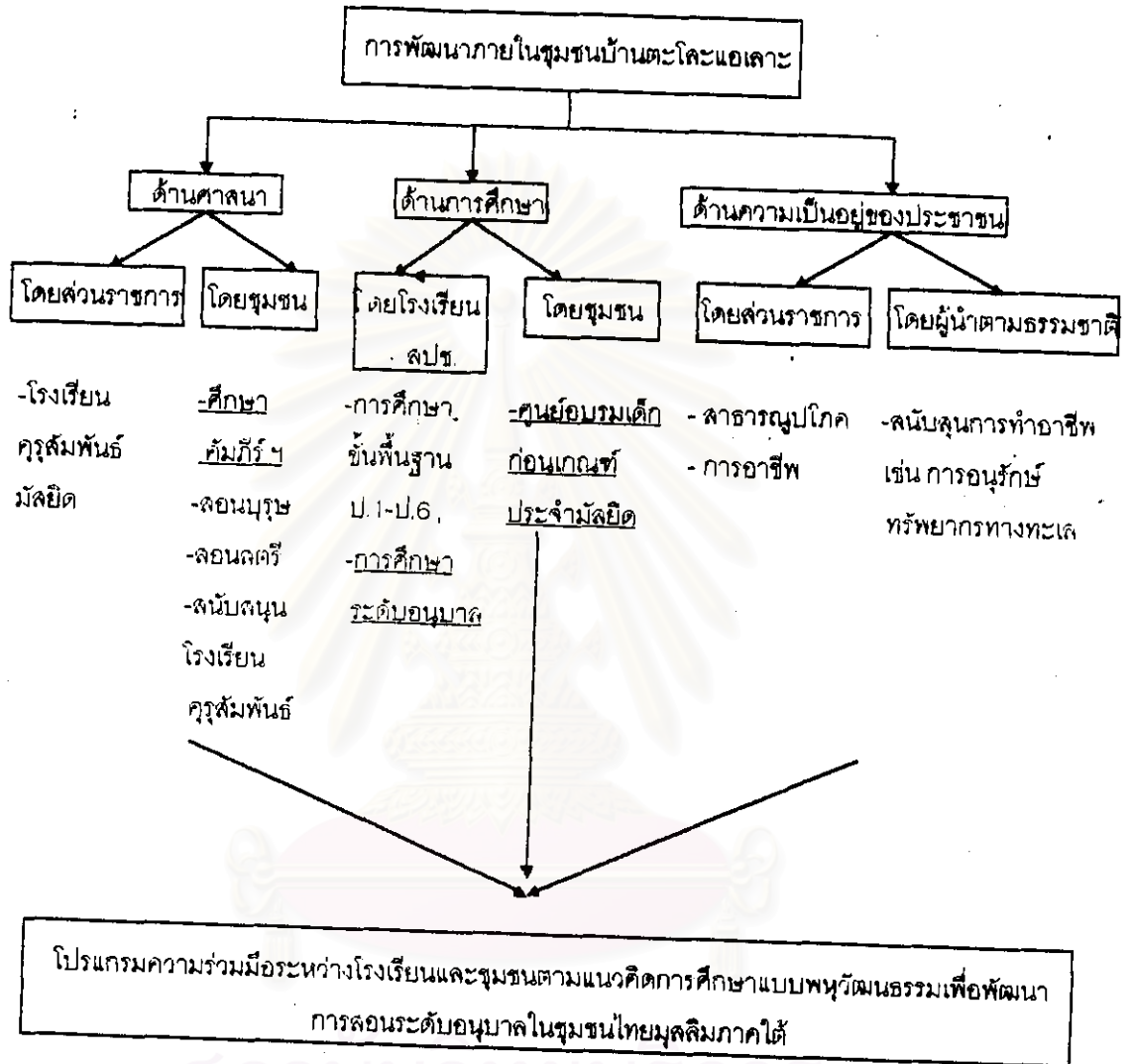
การดำเนินงานในระยะนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าผู้นำชุมชนเข้าใจและยอมรับ เห็นคุณค่าของการศึกษาระดับอนุบาลที่ต้องให้เป็นไปตามพัฒนาการเด็กตามวัย อย่างที่โรงเรียนทำ ในขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาด้านจิตใจที่ได้มาจากหลักธรรมของศาสนา แม้ว่าประชาชนในชุมชนจะยังขาดองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ตลอดจนกระบวนการสอน แต่ทว่าแนวโน้มนโยบายของการจัดการศึกษาของชุมชนล้วนอยู่ในกำมือกลุ่มผู้นำชุมชน การควบคุมดูแล ตลอดจนการเห็นหาตัวบุคคลเพื่อมาทำหน้าที่สอนนักเรียน เช่นผู้ดูแลเด็กในศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด ก็เป็นหน้าที่ของกลุ่มผู้นำชุมชน ดังนั้นการสร้างวิสัยทัศน์ของผู้นำชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อนโยบายและการสอน

ระยะประเมินผลการทำงานมีการประชุมร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มทำงาน สมาชิกสนับสนุนและผู้บริหารโรงเรียน สร้างเป็นแผนเพื่อสนองความมุ่งหวังร่วมกันของโรงเรียน และชุมชนในการจัดการศึกษาและการจัดการศึกษา ซึ่งแสดงถึงบทบาทของโปรแกรม ฯ ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหวังร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดังแผนภูมิที่ 8

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 8 บทบาทของโปรแกรม ฯ ในการพัฒนาชุมชนบ้านตะโละแฉะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 8 (ต่อ) บทบาทของโปรแกรม ฯ ในการพัฒนาชุมชนบ้านตะโละแฉะ

↓
คุณลักษณะของโปรแกรม ฯ

-จัดการศึกษาระดับอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสพข.

-สร้างความร่วมมือจากกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน

และชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการเพื่อพัฒนาการลอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยมีรูปแบบ ดังนี้ แบ่งเป็น 3 ระยะ 5 ช่วง คือ 1)ระยะก่อนปฏิบัติการ ประกอบด้วย ช่วง"ทลายกำแพง แสวงหาช่องทาง" และ"ผู้ปกครองเป็นจุดเริ่ม ส่งเสริมการลอน" 2)ระยะปฏิบัติการ ประกอบด้วย ช่วง"กลุ่มทำงานประสานร่วมมือ" และ"สร้างวิสัยทัศน์ ร่วมพัฒนาจากชุมชน" 3)ระยะประเมินผลการทำงาน คือช่วง "โรงเรียน ชุมชน เกิดผลร่วมกัน" ลักษณะการเกิดความร่วมมือตามรูปแบบ แสดงได้ดังแผนภูมिนี้ คือ

-นำหลักการทางศาสนาอิสลาม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล ฤดูกาลตามธรรมชาติในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน วิถีการในชุมชน มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่โรงเรียน ควบคู่กับการลอนตามประสบการณ์สำคัญที่กำหนดในหลักสูตร ซึ่งผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนร่วมมือกับครู ในการพัฒนาการลอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น

↓
ข้อค้นพบของโปรแกรม ฯ นำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อแผนเพื่อสนองความมุ่งหวังร่วมกันของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล

ชุมชน

- พัฒนาชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง
- สร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว
- พัฒนาด้านจิตใจโดยใช้หลักการทางศาสนา และวิถีการที่เหมาะสมกับพัฒนาการ
- ให้บุคลากรในโรงเรียนเป็นแหล่งความรู้สำคัญในการพัฒนาชุมชน

โรงเรียน

- พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม
- พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มี ความสามารถในการทำงานร่วมกับชุมชน

จากแผนภูมิที่ 8 นำมาซึ่งการพิจารณาได้ ดังนี้

ข้อค้นพบจากโปรแกรม ๙ แสดงให้เห็นถึงการที่โปรแกรม ๙ ทำให้ฝ่ายโรงเรียนเกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของชุมชนในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน และในขณะเดียวกันชุมชนก็ยอมรับอย่างเห็นคุณค่าของโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และทั้งฝ่ายโรงเรียนและชุมชนต้องร่วมมือกันและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

นโยบายเกี่ยวกับการสอนระดับอนุบาลของโรงเรียน โดยมีนโยบายดังนี้

1. นำนักเรียนออกไปสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และธรรมชาติในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน
2. ให้มีวิทยากรจากในชุมชนเป็นผู้มาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน
3. สนับสนุนการปฏิบัติตนตามแบบแผนวัฒนธรรมของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนให้มากที่สุดเช่นการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามคือการทำผู้หญิงคลุมฮิญาบผู้ชายนุ่งกางเกงขายาว การทักทายตามวัฒนธรรมอิสลามหรือการสลาม ซึ่งในปีการศึกษา 2542 นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งนักเรียนระดับอนุบาลมีการปฏิบัติมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด
5. ให้ชุมชนมาร่วมชื่นชมการเรียนรู้ของนักเรียนที่โรงเรียน
4. ให้พ่อแม่ผู้ปกครองและครูร่วมมือกันในการสอนระดับอนุบาล

ส่วนนโยบายในการจัดการศึกษาของโรงเรียน คือ สนับสนุนให้มีหลักสูตรท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ

นโยบายการสอนระดับอนุบาลของชุมชน

พัฒนานักเรียนในด้านจิตใจโดยสอดคล้องกับความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน โดยให้ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญควบคู่กับโรงเรียนในการพัฒนาการสอนระดับอนุบาล

1.2 กระบวนการใช้โปรแกรม ๙

1.2.1 การดำเนินการใช้โปรแกรม ๙

1.2.2.1 มีการประสานระหว่างภายในกับภายนอก

การดำเนินการใช้โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
 พันวิวัฒธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ มีการประสานระหว่าง
 ชุมชนกับโลกภายนอก ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในระยะปฏิบัติการ มีการดึงเอาองค์ความรู้และแนวทางเกี่ยว
 กับการพัฒนาชุมชนและการศึกษามาพูดคุยกันระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชน นายอาเสดซึ่งเป็น
 ข้าราชการของสำนักงานประมงจังหวัด เป็นผู้ที่ได้นำมาพูดในการประชุมผู้นำชุมชน นายอาเสด
 กล่าวถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลว่า

“ปัจจุบันที่ชาวประมงขัดแย้งกันระหว่างเครื่องมือ ระหว่างแหล่งทำกินเพราะ
 ว่าทรัพยากรมันเหลือน้อย แต่ถ้าหากว่าในชุมชนเรามีการแก้ปัญหา
 ปรึกษาหารือร่วมคิดร่วมทำให้ทรัพยากรเหมือนดังเดิมเมื่อ20-30 ปีที่แล้ว ก็
 จะทำให้การย้ายถิ่นไปทำการประมงในต่างจังหวัด ในต่างประเทศเริ่มกลับ
 มาทำประมงพื้นบ้านได้แล้ว ก็จะเริ่มพอมีพอกิน ไม่ต้องทิ้งบ้านทิ้งลูก”

นายอับดุลอาหมัดได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่า

“ความรับผิดชอบทางการศึกษาต้องสร้างขึ้นตั้งแต่เล็ก ๆ ก่อนระดับอนุบาล
 เสียอีก เริ่มตั้งแต่เรื่องการค้าเดินชีวิต พัฒนาการเด็ก ๆ ศาสนา จริยธรรม
 โตขึ้นก็ใส่ไปเรื่อย ๆ แต่พอถึงมัธยมในเรื่องศาสนาจะเจือจางลง เพราะเด็ก
 ไม่มีเวลาที่จะเอาใจใส่ เราต้องสร้างรากฐานที่ดีตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก โอกาสที่
 จะเดินทางผิดพลาดจะยาก”

จากการที่มีบุคคลในชุมชนนำเอาแนวคิด และองค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชนและ
 พัฒนาการศึกษามาพูดคุยกัน แสดงให้เห็นว่าในส่วนของพัฒนาชุมชนและในส่วนของ
 พัฒนาการศึกษาต่างต้องการองค์ความรู้ และแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งจะต้องได้มาจากการที่บุคคล
 จากในชุมชนและโรงเรียนต้องมีการติดต่อเชื่อมโยงกับโลกภายนอก ซึ่งหมายถึงองค์กรในการ
 พัฒนาต่าง ๆ ตลอดจนนักวิชาการทางด้านการศึกษา เพื่อนำความรู้และแนวคิดต่าง ๆ มาใช้
 ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อกับโลกภายนอกในชุมชนนี้ก็คือนายอาเสด และนาย
 อับดุลอาหมัด ซึ่งทั้ง 2 คนเป็นผู้นำชุมชนและเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นข้าราชการ

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

ตอนที่ 2.1 การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม ฯ เป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรม ฯ เป็นระยะเวลา 26 สัปดาห์ ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของโรงเรียนและชุมชน ข้อสังเกตของผู้วิจัย เทปบันทึกเสียง ภาพถ่าย และบันทึกข้อมูลสนามขณะทำการทดลองมา วิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม ฯ ในประเด็นต่าง ๆ ดังเสนอข้อมูลในตารางดังต่อไปนี้ ตารางที่ 4 ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด พหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล จากบันทึกสนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของ โรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
1.ทฤษฎี แนวคิด	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
2.หลักการ	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
3.วัตถุประสงค์	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
4.เนื้อหา	-	ไม่เปลี่ยนแปลง
5.การดำเนินการใช้โปรแกรม ฯ 5.1กระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน	1. พบว่าการแสดงตัวของสมาชิก กลุ่มทำงานเกิดขึ้นได้ยาก	1.เพิ่มระยะเวลาในระยะก่อน ปฏิบัติการจนกว่าสมาชิกกลุ่ม ทำงานจะแสดงตัว

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
 พหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล
 จากบันทึกสนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของ
 โรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
	<p>เนื่องจาก</p> <p>1.1 ประชาชนในชุมชนไม่คุ้นเคยกับ การทำงานร่วมกับโรงเรียนในระยะ แรกของการพบปะ และประชุมกลุ่ม ย่อย ประชาชนในชุมชนมีเพียงรับฟัง และไม่มีการแสดงความคิดเห็น</p> <p>1.2 ผู้ปกครองนักเรียนที่พบปะกับครู และร่วมประชุมกลุ่มย่อยโดยมากเป็น มารดา ซึ่งในชุมชนไทยมุสลิมและใน ชนบทผู้หญิงไม่ค่อยมีโอกาสในการ แสดงความคิดเห็น</p> <p>1.3 ผู้นำชุมชนตลอดจนบุคลากรใน โรงเรียนไม่สามารถร่วมประชุมกลุ่ม ย่อยได้ทุกครั้ง</p> <p>2. พบว่าจุดเริ่มต้นในการทำงานไม่ สามารถเริ่มต้นจากการประชุมกลุ่ม ใหญ่ร่วมกันระหว่างบุคลากรทั้งใน ส่วนของโรงเรียนและชุมชน เนื่องจากการทำงานต้องเริ่มต้นจาก จุดเล็ก ๆ ที่สามารถประสบความสำเร็จ ได้ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ร่วมกัน ของกลุ่มทำงานก่อน</p> <p>3. พบว่าสมาชิกกลุ่มทำงานคือกลุ่มที่ สามารถทำงานได้ดีที่สุดไม่จำเป็นต้อง ประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็นผู้นำ ชุมชน</p>	<p>ออกมาโดยธรรมชาติ คือ</p> <p>12 สัปดาห์ โดยพิจารณาจาก</p> <p>1.1 มาประชุมกลุ่มย่อยทุกครั้ง</p> <p>1.2 กระทั่งหรือวันที่จะทำงานร่วมกับครู</p> <p>1.3 สม่ครใจในการร่วมทำงาน</p> <p>2. เริ่มต้นจากห้องเรียนอนุบาลโดยครู ประจำชั้นที่เปิดโอกาสให้ ผู้ปกครองได้ทำงานร่วมกับครูแล้ว ร่วมกันคิด และวางแผนการปฏิบัติ การและการประเมินผลเสนอกระบวน การทำงานและผลต่อชุมชนทำงาน ร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนแล้วจึงกลับมา สู่โรงเรียน</p> <p>3. สมาชิกกลุ่มทำงานประกอบด้วย ผู้ปกครอง 4 คนและครูประจำชั้น อนุบาล 1 คน มีผู้นำชุมชน 1 คนและ ครูในโรงเรียน 1 คนเป็นสมาชิก</p>

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
 พหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล
 จากบันทึกสนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของ
 โรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
	ปกครองนักเรียนและครูประจำชั้น อนุบาล	สนับสนุน
	4.พบว่าการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ระหว่างผู้ที่มีมองเห็นประเด็นปัญหา ต้องสร้างใน 3 ระดับ คือ	4. ในระยะก่อนปฏิบัติการเป็นการ สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในระดับ ผู้ปกครองที่โรงเรียน ในระยะปฏิบัติ การเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันใน ระดับผู้นำชุมชน ในระยะประเมินผล การทำงานเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม กันในระดับผู้บริหารโรงเรียน
5.2 การลำดับเนื้อหา	4.1ระดับผู้ปกครองนักเรียนที่โรงเรียน 4.2ระดับผู้นำชุมชน 4.3ระดับโรงเรียน	
	1.พบว่าเนื้อหาในส่วนของการสอน ระดับอนุบาลตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ต้อง เชื่อมโยงกับแนวคิดและความเชื่อ ตามหลักการของศาสนาอิสลามและ วิถีชีวิตของมุสลิมในท้องถิ่นชนบท	1.สร้างการจัดประสบการณ์ตาม ปฏิทินฤดูกาลและเทศกาลของชุมชน และใช้สื่อ สถานที่ ที่มีอยู่ภายใน ชุมชนตลอดจนให้ผู้รู้หรือภูมิปัญญา ชุมชนในการสอน
5.3กิจกรรม	1.พบว่าการทำงานร่วมกับประชาชน ในชุมชนต้องอาศัยความสนิทสนม ส่วนตัวจึงจะทำให้เกิดความมั่นใจใน การแสดงความคิดเห็น	1.ใช้กิจกรรมการติดต่อสื่อสารทั้งแบบ เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดย เฉพาะแบบไม่เป็นทางการคือการไป เยี่ยมบ้าน การพบปะสนทนานหลังเลิก เรียน และตามสถานที่ต่าง ๆ ใน ชุมชน
	2.พบว่ากิจกรรมปฏิบัติตามแผนการ ทำงาน ที่สมาชิกกลุ่มทำงานร่วมกัน วางแผนวิธีการส่งเสริมความ	2.ให้สมาชิกแต่ละคนใช้วิธีการที่ร่วม กันวางแผนเป็นแนวทาง และให้แต่ละ ครอบครัวปรับใช้ตามความเหมาะสม

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
 พหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล
 จากบันทึกสนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของ
 โรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
5.4บุคลากรที่เกี่ยวข้อง	<p>รับผิดชอบการไปศึกษาคัมภีร์ อัล-กุรอานไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ มากนักเพราะสมาชิกแต่ละคนมี สภาพครอบครัวที่ต่างกัน ไม่สามารถ ใช้วิธีการเดียวกันได้</p> <p>1.พบว่าในระดับครอบครัวมารดา มี บทบาทในการดูแลการเรียนของลูก แต่ในระดับชุมชนผู้หญิงไม่มีบทบาท ในการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับการ ศึกษา และการกระตุ่นโดยจัดสถาน การณ์ให้ผู้หญิงแสดงออกทางความ คิดร่วมกับผู้ชายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถ ทำได้และไม่เหมาะสมในสังคมมุสลิม</p>	<p>1.ให้มารดาได้เป็นสมาชิกกลุ่มทำงาน ได้ทำงานร่วมกับครูประจำชั้น แล้วครู ประจำชั้นเป็นผู้ที่นำความคิดจาก มารดาของนักเรียนนั้นไปทำงานร่วม กับผู้นำชุมชนอีกทีหนึ่ง</p>
5.5บรรยากาศในการทำงาน 5.5.1วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ระหว่างวัฒนธรรมชุมชนและ วัฒนธรรมในโรงเรียน	<p>2.พบว่าความสัมพันธ์ในฐานะญาติ เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถทำให้การ ทำงานประสบความสำเร็จ</p> <p>3.พบว่าการรวมตัวของสมาชิกกลุ่ม ทำงานที่แสดงตัวออกมาโดยธรรม ชาติปรากฏที่ระดับผู้ปกครอง</p> <p>1.พบว่าในการหักทหายตามแบบแผน วัฒนธรรมอิสลาม เป็นการฝึกสมาธิ ของนักเรียนอีกทางหนึ่ง และทำให้ผู้ ปกครองยอมรับ มีความไว้วางใจใน การทำงานร่วมกับครูมากขึ้น</p>	<p>2.สมาชิกกลุ่มทำงานและสมาชิก สนับสนุนมีความสัมพันธ์กันในฐานะ ญาติทั้งหมด</p> <p>3.สมาชิกกลุ่มทำงานประกอบไปด้วย ผู้ปกครอง 4 คนและครูประจำชั้น 1 คน</p> <p>1.ในโปรแกรม ฯจัดให้มีการหักทหาย และทำความเคารพครูด้วยการ "สลาม"ในตอนเช้าควบคู่กับการ "สวัสดี"</p>

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
 หนึ่งวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล
 จากบันทึกสนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของ
 โรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
	2. พบว่าการศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่าง ระมัดระวัง ร่างกายและการ แต่งกายต้องสะอาดเรียบร้อยตาม หลักการทางศาสนา กิริยามารยาท ต้องสำรวม และอ่อนน้อม	2. ในโปรแกรม ฯ เมื่ออยู่ในห้อง เรียนเวลาหยิบจับหนังสือฝึกอ่าน คัมภีร์สลับสับเปลี่ยนให้นักเรียนหญิงใช้ ผ้าคลุมศีรษะโดยครูเตรียมผ้าไว้ให้ และเตรียมผ้าไว้สำหรับนักเรียนหญิง แทนโลว์สำหรับนักเรียนที่มุ่ง กางเกงขาสั้น หรือกระโปรงสั้นมา โรงเรียน
	3. พบว่าชาวประมงในชุมชนจะมี วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับจังหวะของ ธรรมชาติคือเคลื่อนไหวในแต่ละวันดัง นั้นไม่สามารถกำหนดได้แน่นอน ล่วงหน้าเกี่ยวกับวันเวลาที่จะออก ไปทัศนศึกษาวิถีชีวิตของชาว ประมง	3. กำหนดการออกไปทัศนศึกษา วิถีชีวิตชาวประมงไว้คร่าว ๆ โดย แจ้งให้ผู้บริหารทราบแต่ไม่กำหนด วัน เวลา เมื่อถึงเวลาเหมาะสมจึง แจ้งอีกครั้งหนึ่ง
	4. พบว่าวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่ม ทำงานตลอดจนประชาชนในชุมชน สัมพันธ์กับธรรมชาติ ช่วงเทศกาล อาชีพ การปฏิบัติศาสนกิจ และ ความจำเป็นอื่น ๆ	4. การนัดประชุมและการพบปะแต่ ละครั้งคำนึงถึงวิถีชีวิตของสมาชิก และประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ ต้องมีความยืดหยุ่นสูง ผู้ดำเนิน โปรแกรม ฯ ต้องใช้วิธีการเดินตาม บ้านของสมาชิกแต่ละคน และบ้าน ของประชาชนในชุมชนมากกว่า การ

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
พันธกิจเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล
จากบันทึกสนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของ
โรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
		ประชุม และการประชุมกับกลุ่มผู้ นำชุมชนต้องใช้เวลาหลัง 20.00 เนื่องจากเป็นเวลาหลังจาก ละหมาดแล้วว่าจะละหมาดครั้ง ต่อไปในเวลาประมาณ 05.30. จึง เป็นเวลาชงยาวและโดยปกติกลุ่ม ผู้นำชุมชนจะมาละหมาดร่วมกันที่ มัสยิดสามารถนัดประชุมได้สะดวก กว่าเวลาอื่น
5.5.2 ภาษาที่ใช้ในการสอนและการ ทำงานตามกระบวนการทำงาน	1. พบว่าการใช้ภาษาถิ่นทำให้นัก เรียนมีความกล้าคิดกล้าทำ และ กล้าแสดงออกมากขึ้น ถ้านักเรียน เลือกได้จะไม่ใช้ภาษาไทยกลาง เลยซึ่งภาษาไทยกลางมีความจำ เป็นในการเรียนระดับสูงขึ้นไป 2. ไม่มีความจำเป็นในการใช้ภาษา ไทยกลางในการทำงาน	1. ในโปรแกรม ฯ จัดให้มีการใช้ ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่น ได้ โดยในขณะพูดคุยสนทนาเกี่ยว กับเรื่องที่กำลังเรียนใช้ภาษาไทย ถิ่นได้เกือบทั้งหมด แต่เมื่อมี กิจกรรมเกี่ยวกับการอ่านบทกวี ใช้ภาษาไทยกลางนอกจากนี้ยังมี กิจกรรมที่เชื่อมต่อการใช้ภาษาไทย กลางเช่น การกล่าวคำทักทาย คำอำลา การแสดงบทบาทสมมติ
5.5.3 การจูงใจโดยใช้ ศิลปวัฒนธรรมและรูปแบบชีวิตที่ หลากหลาย	พบว่าผู้ปกครอง ประชาชนใน ชุมชน ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแบบ อิสลาม และอาชีพชาวประมง	ให้นักเรียนได้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมของอิสลาม เช่น การแต่งกาย ขนมหัตถ์ทำในเทศกาล เดือน ถือศีลอด และวันฮารีรายา

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
ทฤษฎีมธรรมในการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึก
สนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของโรงเรียนและ
ชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
		การละเล่นพื้นบ้านเช่นว่าว บูลี่ โดย ให้ผู้ปกครอง และประชาชนใน ชุมชนมีส่วนร่วมกับครูและนักเรียน และนำนักเรียนออกไปสัมผัสกับวิถี ชีวิตของชาวประมง
5.5.4 มีความไว้วางใจ และเห็นอก เห็นใจในกลุ่มทำงาน	พบว่าสมาชิกมีการช่วยเหลือกัน ในการปฏิบัติงาน	ไม่เปลี่ยนแปลง
5.5.5 สนับสนุนความคิดริเริ่มของ สมาชิกกลุ่มทำงาน	พบว่าการทำงานในระยะแรก สมาชิกไม่ค่อยกล้าแสดงความคิด เห็น และจะแสดงความคิดเห็นมาก ขึ้นเมื่อผู้ดำเนินโปรแกรม ฯ ไปพบ สถานที่ตัวต่อตัวที่บ้านของสมาชิก	ผู้ดำเนินโปรแกรม ฯ ไปพบปะ สถานที่ที่บ้านของสมาชิก สม่ำเสมอ ในระยะแรกเมื่อมีการ ประชุมสมาชิกกลุ่มทำงานผู้ดำเนิน โปรแกรม ฯ ช่วยเริ่มต้นทบทวน ความคิดของสมาชิกที่ได้บอกเมื่อ เวลาไปพบที่บ้าน
5.6 สภาพแวดล้อมและสื่อ	1.พบว่านักเรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนประชาชนในชุมชนมี ความสนใจในการให้นำเอาผลผลิต ในชุมชนมาใช้ในการจัดสภาพ แวดล้อมและเป็นสื่อการสอน และ สื่อจากธรรมชาติใกล้ตัวสามารถทำ ให้นักเรียนสนใจในการทำกิจกรรม และ รู้ที่มาของสิ่งเหล่านั้นมีการใช้ อย่างทันท่วงที 2.พบว่าสภาพแวดล้อมในชุมชน เป็นแหล่งความรู้ที่ดีของนักเรียน	1.ใช้ผลผลิตในชุมชนในการจัด สภาพแวดล้อมในห้องเรียน เช่นใช้ แผงไม้ไผ่กันห้อง ใช้เสื่อเตย ใช้ ตะกร้าก้านจาก ตะกร้าไม้ไผ่ และ ใช้สื่อจากธรรมชาติรอบตัวนักเรียน เช่นเปลือกหอย กิ่งไม้โกงกาง ลูกสน 2.นำนักเรียนไปทัศนศึกษาใน ชุมชน เช่นทุ่งนา ชายทะเล

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
พันธัตถธรรมในการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึก
สนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของโรงเรียนและ
ชุมชน

องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
	และผู้ปกครองรวมทั้งประชาชนใน ชุมชนสามารถสัมผัสกับการสอน และการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่าง เป็นธรรมชาติ	
5.7ระยะเวลาในการบวนการ ทำงาน	พบว่าในกระบวนการทำงานมี ความยืดหยุ่น แต่บางครั้งหากตาม สภาพวิถีชีวิตของประชาชนใน ชุมชนจริง บางช่วงไม่สามารถ ทำงานร่วมกันได้เลยเป็นเวลานาน คือช่วงฤดูฝน มีลมมรสุมเป็นเวลา นานแรมเดือน หรือช่วงเทศกาลถือ ศีลอดที่ไม่เหมาะที่จะนัดประชุมได้ เป็นเวลา 1 เดือน	การทำงานตามกระบวนการ ทำงานต้องอาศัยการพบปะ สนทนาตัวต่อตัวที่บ้านมากกว่า การจัดประชุม
5.8การประเมินผลการทำงาน	1.พบว่าห้องเรียนเป็นแหล่งที่ สามารถแสดงกระบวนการทำงาน และการสอนได้ดีที่สุด 2.พบว่าโรงเรียนต้องการให้ ประเมินพัฒนาการนักเรียนให้ชัด เจนตามคู่มือการประเมิน พัฒนาการของกรมวิชาการ พ.ศ.2536	1.จัดแสดงนิทรรศการแสดงผลการ ทำงานของสมาชิกกลุ่มทำงานและ การสอนระดับอนุบาลใน บรรยากาศของห้องเรียนตามปกติ 2.ทำบันทึกกิจกรรมการเรียนการ สอนที่สะท้อนพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน เสนอต่อผู้บริหาร
6.การประเมินผลโปรแกรม ฯ	พบว่าการใช้สัมภาษณ์ความพึง พอใจต้องครอบคลุมบุคลากรทั้งใน ส่วนของโรงเรียนและชุมชน	ประเมินผลความพึงพอใจของ บุคลากรในส่วนของโรงเรียน 5 คน คือ ผู้บริหาร 2 คน ครูประจำชั้น อนุบาล 1 คน ครูอื่น 1 คน และ วิทยากรสอนศาสนาอิสลาม 1 คน

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการปรับปรุงโปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด
ทหุวัฒนธรรมในการสอนระดับอนุบาลในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึก
สนามของผู้วิจัยขณะทดลองใช้โปรแกรม ฯ และความคิดเห็นของบุคลากรทั้งในส่วนของโรงเรียนและ
ชุมชน

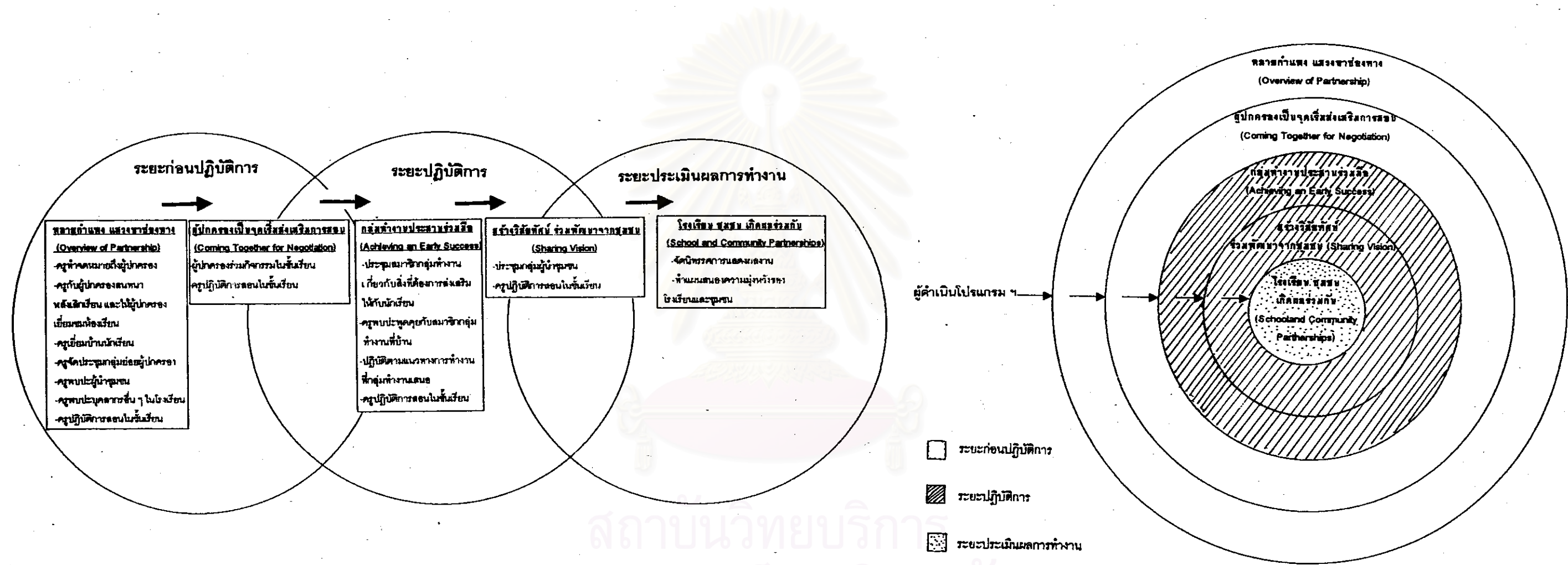
องค์ประกอบของโปรแกรม ฯ	ข้อมูลจากการทดลองใช้โปรแกรม และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ บุคลากรในส่วนของโรงเรียนและ ชุมชน	สิ่งที่ได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณา จากข้อมูลที่ได้รับ
		บุคลากรในส่วนของชุมชน 20 คน คือผู้ปกครองนักเรียน 16 คน ผู้นำ ชุมชน 3 คน และ ประชาชนในชุมชน 1 คน

2.2 โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนว
คิดทหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ โดยใช้รูปแบบ
ดังเสนอในแผนภูมิที่ 9 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 9 รูปแบบกระบวนการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากรูปแบบกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิด พหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำเสนอ โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการสอน ระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ ที่แสดงให้เห็นถึงทฤษฎีและแนวคิดพหุวัฒนธรรม รูปแบบกระบวนการทำงานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อ พัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้ และการสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับและ เห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการ สอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

แนวคิดพหุวัฒนธรรม	รูปแบบกระบวนการทำงาน ฯ	การสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับ วัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น
ระดับการพัฒนาของนักเรียน	กระบวนการทำงาน 3 ระยะ	การสอน 7 องค์ประกอบ
ระดับที่1 กลุ่มหลังวัฒนธรรมตนเอง	1. ระยะก่อนปฏิบัติการ ประกอบด้วยการทำงาน 2 ช่วง ระยะนี้เป็น	1. การจัดประสบการณ์การสอน
ปฏิเสฐวัฒนธรรมอื่น	การรู้จักโรงเรียนและชุมชน เป็น	ระดับอนุบาล
ระดับที่2 กลุ่มหลังวัฒนธรรมอื่น	การมองหาสมาชิกกลุ่มทำงานและ	"กิจกรรม" เชื่อมโยงระหว่างกิจวัตร
ปฏิเสฐวัฒนธรรมตนเอง	สมาชิกสนับสนุน	ประจำวันตามตารางกิจวัตรประจำ
ระดับที่3 ยอมรับและเห็นคุณค่า	"หลายกำแพง แสงหาช่องทาง"	วันของโรงเรียน กับหลักการทาง
วัฒนธรรมตนเอง	วิธีการ	ศาสนาอิสลาม และวิถีชีวิต
ระดับที่4 ยอมรับและเห็นคุณค่า	-ครูทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง	ประชาชนในชุมชน
วัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น	-ครูกับผู้ปกครองสนทนาลงลึก	"เนื้อหา" เรียนเนื้อหาจากวัฒนธรรม
ระดับที่5 สะท้อนความหลากหลาย	เรียน และให้ผู้ปกครองเยี่ยมชม	ธรรมกลางและวัฒนธรรมชุมชนกับ
ทางวัฒนธรรมและแสดงออกถึง	ห้องเรียน	วิถีชีวิตชุมชน
ความเป็นชาติของตน	-ครูเยี่ยมบ้านนักเรียน	"การประเมินผล" ผู้ปกครองและ
ระดับที่6 สะท้อนความเป็นชาติ	-ครูประชุมกลุ่มย่อยผู้ปกครอง	ประชาชนในชุมชน ร่วมกับครู
ของตนและมนุษยโลก	-ครูพบปะผู้นำชุมชนและประชาชน	ประเมินผลนักเรียน
	-ครูพบปะบุคลากรในโรงเรียน	2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร
	-ครูปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน	ในโรงเรียน
	"ผู้ปกครองเป็นจุดเริ่ม	บุคลากรปฏิบัติต่อกันในฐานะญาติ
	ส่งเสริมการสอน"	ในขณะเดียวกันในเรื่องของงาน
	วิธีการ	สอน บุคลากรมีความสนใจต้องงาน
		สอนซึ่งกันและกัน

ตารางที่ 5 (ต่อ)โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

แนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรม	รูปแบบกระบวนการทำงาน ฯ	การสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับ วัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น
	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้ปกครองร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน -ครูปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน 2. ระยะปฏิบัติการ ประกอบด้วย การทำงาน 2 ช่วง เมื่อได้กลุ่มทำงานแล้ว ในระยะนี้เริ่มให้กลุ่มทำงานได้ทำงานร่วมมือกันครั้งแรก จากเรื่องใกล้ตัว เป็นการสร้าง วิสัยทัศน์ ในระดับกลุ่มทำงาน ระดับกลุ่มผู้นำ การทำงานทั้ง 2 ช่วง ได้แก่ "กลุ่มทำงานประสานร่วมมือ" วิธีการ -ประชุมสมาชิกกลุ่มทำงานเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการส่งเสริมให้กับนักเรียน -ครูหอบปะหุดคุยกับสมาชิกกลุ่มทำงานที่บ้าน -ปฏิบัติตามแนวทางการทำงานที่สมาชิกกลุ่มทำงานเสนอ -ครูปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน "สร้างวิสัยทัศน์ ร่วมพัฒนา จากชุมชน" วิธีการ -ประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน -ครูปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน 	<p>3. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ในโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนและชุมชน</p> <p>บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติต่อนักเรียน และประชาชนในชุมชนในการสอนโดยการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน ในขณะเดียวกันครูก็ออกไปหานักเรียนและประชาชนในชุมชน</p> <p>4. วิธีสอน</p> <p>ครูเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชนร่วมมือ และสอนโดยใช้สาระชีวิตและวัฒนธรรมเป็นแกนเพื่อให้ได้สาระตามพัฒนาการในขณะเดียวกัน ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนยอมรับว่าวิธีการสอนการอ่าน คัมภีร์ฯ ที่ใช้อยู่ในชุมชนไม่สอดคล้องกับพัฒนาการเด็ก ยอมรับและเห็นคุณค่าการสอนที่เหมาะสมกับพัฒนาการนักเรียน ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่โรงเรียนใช้</p> <p>5. สภาพแวดล้อมและสื่อ</p> <p>ใช้สื่อจากธรรมชาติและสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนในการสอน ร่วมกับสื่อที่มีอยู่และใช้อยู่ในโรงเรียน</p> <p>6. ภูมิปัญญาชุมชน</p> <p>วิทยากรชุมชนถ่ายทอดความรู้ที่</p>

ตารางที่ 5 (ต่อ)โปรแกรมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการสอนระดับอนุบาล ในชุมชนไทยมุสลิมภาคใต้

แนวคิดพหุวัฒนธรรม	รูปแบบกระบวนการทำงาน ฯ	การสอนระดับอนุบาลที่ยอมรับ วัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมอื่น
	<p>3. <u>ระยะประเมินผลการทำงาน</u></p> <p>เป็นระยะประเมินการทำงานของกลุ่มทำงานซึ่งในการทำงานทุกฝ่ายต้องพึ่งพากันและกัน แลกเปลี่ยนข้อดีข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย และร่วมกันทำแผนเพื่อสนองความมุ่งหวังร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เรียกช่วงนี้ว่า</p> <p>“โรงเรียน ชุมชน เกิดผลร่วมกัน”</p> <p><u>วิธีการ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -กลุ่มทำงานจัดนิทรรศการแสดงผลงาน -กลุ่มทำงานทำแผนสนองความต้องการของโรงเรียนและชุมชน 	<p>เกี่ยวกับความสามารถของประชาชนในชุมชน ในปัจจุบันและความสามารถที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ในขณะที่เดียวกันครูในโรงเรียนก็เป็นแหล่งความรู้ให้กับประชาชนในชุมชน</p> <p>7. <u>นโยบายของโรงเรียนและชุมชน</u></p> <p>โรงเรียนมีนโยบายให้ผู้ปกครองมาร่วมมือกับครูในการสอน ให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากชุมชนให้มากที่สุด</p> <p>และสนับสนุนการปฏิบัติตามแบบแผนวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนมีนโยบายพัฒนานักเรียนด้านจิตใจ โดยสอดคล้องกับความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน โดยให้ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญ ควบคู่กับโรงเรียนในการพัฒนาการสอน</p>